

Vyrozumění

HRA

O DVANÁCTI OBRAZECH

1965

OSOBY

JOSEF GROSS, ředitel úřadu

JAN BALÁŠ, náměstek ředitele

ZDENĚK MAŠÁT, vedoucí překladatelského střediska

JAN KUNC, ptydomet

HELENA, předsedkyně

MARIE, sekretářka na překladatelském středisku

HANA, sekretářka ředitele

J. V. PERINA, učitel ptydepe

VÁCLAV KUBŠ

JIRKA, pozorovatel

IVO KALOUS, úředník

ŠUBA

TŘI ÚŘEDNÍCI

Odehrává se ve třech pravidelně se střídajících kancelářích. Tyto kanceláře se samozřejmě liší vnitřním rozmístěním nábytku a ostatního zařízení, svou atmosférou si však jsou velmi podobné. Všechny mají dvoje dveře - jedny vzadu, jedny po straně.

PRVNÍ OBRAZ

Kancelář ředitele.

Větší kancelářský stůl, menší stolek s psacím strojem, na zdi hasicí přístroj, v pozadí věšák. Scéna je chvíli prázdná, pak zadními dveřmi vstoupí Gross, odloží svrchník na věšák, usedne ke stolu a začne se probírat v hromádce došlých dopisů. Letmo je čte a pak je buď odhazuje rovnou do koše, nebo odkládá stranou. U jednoho dopisu se najednou zarazí, chvíli do něho pozorně hledí a pak si ho začne číst nahlas.

GROSS (čte) Ra ko hutu d dekotu ely trebomu emusohe, vdegar yd, stro renu er gryk kendy, alyv zvyde dezu, kvyndal fer tekynu sely. Degto yl tre entvester kyleg gh: orka epyl y bodur deptydepe emete. Grojto af xedob yd, kyzem ner osonfterte ylem kho dent d de det detrym gynfer bro enomuz fechtal agni laj kys defyj rokuroch bazuk suhelen. Gakvom ch ch lopve rekto elkvestrete. Dyhap zuj bak gydalox ibem nyderix tovan gyp. Ykte juh geboj. Fys dep butrop gh

(Gross ani nezpozoroval, že mezitím tiše postranními dveřmi vstoupili Baláš s Kubšem. Baláš opatrně zakašle)

Vy jste tady?

BALÁŠ Teprve chvíli -

GROSS Nic jsem neslyšel -

BALÁŠ Vstoupili jsme tiše.

GROSS Co mi nesete?

BALÁŠ Jdeme s dotazem.

GROSS Mluvte!

BALÁŠ Kam má tady kolega Kubš evidovat došlou korespondenci?

GROSS Ale, kolego náměstku, to je přece jasné: do evidenčního sešitu!

BALÁŠ Je už popsán. Vid', Kubši?

(Kubš přikývne)

GROSS Už?

BALÁŠ Bohužel.

GROSS Sakra! Nu což - je třeba opatřit nový!

BALÁŠ Na nový nemáme prostředky! Vid', Kubši?

(Kubš zakrouť hlavou)

GROSS Jak to? Copak nebylo naplánováno pro tento kvartál zakoupení dvou evidenčních sešitů?

BALÁŠ Bylo. Ale v rámci boje za úspornost nám byly všechny plánované náklady zkráceny na polovinu, takže jsme mohli zakoupit pouze jeden sešit, a ten je, jak řečeno, popsán. Vid', Kubši?

(Kubš přikývne, Gross mu dá peníze)

GROSS Zde máte na nový sešit!

(Kubš bere peníze, oba se zdvořile uklánějí)

BALÁŠ Děkujeme, kolego řediteli, srdečně děkujeme -

(Baláš s Kubšem odejdou postranními dveřmi. Gross bere opět svůj dopis a pátravě do něho hledí. Zadními dveřmi vstoupí Hana, v kabátě a s taškou)

HANA Dobré jitro -

GROSS (nevzhlednuv) Dobré jitro -

(Hana si odkládá kabát na věšák, řezouvá se, pak usedá k malému stolku, vyndá z tašky zrcátko a hřeben, zrcátko opře o psací stroj a začíná se česat. Česání bude její ústřední činností po celou hru, přeruší je vždy jen v nejnutnějších případech. Gross se na ni chvíli kradmo dívá, pak se k ní obrátí)

Haničko -

HANA Prosím, kolego řediteli?

GROSS (ukazuje jí svůj dopis) Nevíte, co to je?

HANA (přelétne dopis očima) To je velice důležité úřední vyrozumění, kolego řediteli.

GROSS Vypadá to jako náhodné shluky písmen -

HANA Na první pohled snad, ve skutečnosti to ale má svůj pevný řád. Je to totiž psáno v ptydepe.

GROSS V čem?

HANA V ptydepe.

GROSS V ptydepe? Co to je?

HANA Nový úřední jazyk, který teď v našem úřadě zavádějí. Mohu si dojít pro mléko?

GROSS U nás se zavádí nějaký nový jazyk? Jak to že o tom nic nevím?

HANA Asi vám to zapomněli říct. Mohu si dojít pro mléko?

GROSS Kdo si to vymyslel?

HANA Je to zřejmě nějaká širší akce, Květa mi říkala, že u nich s tím taky přišli.

GROSS Kolega náměstek o tom ví?

HANA Jo. Mohu si dojít pro mléko?

GROSS Běžte!

(Hana si bere ze své tašky prázdnou láhev a rychle odchází zadními dveřmi. Gross přechází zadumaně po místnosti, opět nezpozoruje, že sem mezitím postranními dveřmi vstoupili Baláš s Kubšem. Baláš zakašle)

GROSS Vy jste tu zas?

BALÁŠ Jdeme vám oznámit, že jsme právě zakoupili nový evidenční sešit. Leží na Kubšově stole.

Vid', Kubši?

(Kubš přikývne)

GROSS Tak vidíte!

BALÁŠ Nechtějí nám ho ale na autentizačním oddělení autentizovat.

GROSS Proč?

BALÁŠ Nový sešit není podchycen nákupním oddělením, protože nebyl zakoupen za úřední peníze, a tedy právně vlastně neexistuje. Vid', Kubši?

(Kubš přikývne)

GROSS Řekněte, ať ho autentizují z mého příkazu na mou osobní odpovědnost! Mám teď dobrou pozici a myslím, že si to mohu dovolit!

BALÁŠ Výborně! Mohl byste nám to pro jednoduchost dát písemně?

GROSS Riskuji rád, ale hazardér nejsem! Musí vám stačit ústní příkaz -

BALÁŠ Zkusíme je ukecat. Kubši, jdem!

(Baláš s Kubšem chtějí odejít, Gross je však zarazí)

GROSS Kolego náměstku -

BALÁŠ Prosím, kolego řediteli?

GROSS Vy víte o tom novém jazyku?

BALÁŠ Slyšel jsem o tom cosi, myslím, že tuhle kolega Kubš mi o tom před časem říkal, neříkals mi to ty, Kubši?

(Kubš přikývne)

GROSS Nevíte, kdo dal pokyn, aby se to u nás zavádělo?

BALÁŠ Kdo dal pokyn? Kubši, nevíš?

(Kubš rozpačitě pokrčí rameny)

GROSS Já ne, takže jste to mohl být jedině vy, kolego náměstku!

BALÁŠ Člověk dá za den tolik pokynů, že si to pak všechno už ani pořádně nepamatuje -

GROSS A to vás nenapadlo, že byste se měl poradit se mnou?

BALÁŠ Nechtěli jsme vás zatěžovat takovou volovinkou -

GROSS Vy jste ale nemehlo!

BALÁŠ Já už to víckrát neudělám -

GROSS Proč to vlastně zavádějí?

BALÁŠ Je to takový experiment. Má prý zpřesnit úřední korespondenci a zavést do její terminologie pořádek. Říkám to správně, Kubši?

(Kubš přikývne)

GROSS A to nařídil někdo odshora?

BALÁŠ Přímo ne -

GROSS Abych pravdu řekl, moc se mi to nezdá. Slibte mi, že to celé ještě dnes nějakou vhodnou formou pozastavíte! Nebudeme přece dělat někomu pokusného králíka!

(Zadními dveřmi se vrací Hana s mlékem)

HANA (K Balášovi) Dobré jitro -

(Hana staví mléko na stůl, otevírá je, pije, pak pokračuje v česání)

BALÁŠ Zruším svůj pokyn, pokusím se stáhnout všechny dosud vydané ptydepové texty a nechám je pak přeložit do normálního jazyka. (K Haně) Dobré jitro!

GROSS Buďte tak laskav!

BALÁŠ Nebudeme přece dělat někomu pokusného králíka!

GROSS No vidíte!

BALÁŠ Kubši, jdem!

(Baláš s Kubšem odejdou postranními dveřmi. Gross jde k Haninu mléku)

GROSS Mohu?

HANA Samozřejmě, kolego řediteli.

(Gross se napije, pak usedne, pauza)

GROSS Zvláštní vztah - mezi těmi dvěma!

HANA Víím o tom řadu podrobností -

GROSS Nechci je slyšet! Oba jsou vzornými pracovníky, ostatní mě nezajímá!

(Pauza. Gross se dívá opět do svého dopisu, pak se obrátí k Haně)

Ještě štěstí, že jsem to včas zarazil! To si mysleli, že se jim to bude někdo učit?

HANA Při našem úřadě bylo zřízeno zvláštní ptydepové učiliště.

GROSS Dokonce! Chodí tam, prosím vás, někdo?

HANA Všichni mimo vás, kolego řediteli.

GROSS Vážně?

HANA Bylo to nařizeno.

GROSS Kým?

HANA Kolegou náměstkem.

GROSS Cože? O tom mi nic neřekl!

(Pauza)

Stejně nechápu, jak mohou u nás úředníci ptydepe používat, když většina se to ještě nemohla naučit -

HANA Od toho je tady překladatelské středisko - ale prý jen jako dočasné opatření, než se všichni ptydepe naučí. Pak z toho má být ptydepová poradna. Mohu si dojít pro housky?

GROSS Vida, překladatelské středisko! Kam to, prosím vás, všechno nastěhovali?

HANA Překladatelské středisko je v prvním patře, číslo šest -

GROSS Tam je přece účtárna!

HANA Účtárna byla přestěhována do sklepa. Mohu si dojít pro housky?

GROSS To nařídil taky on?

HANA Ano.

GROSS To je pak těžká práce!

HANA Mohu si dojít pro housky?

GROSS Běžte!

(Hana si bere z tašky sítovku a odchází zadními dveřmi.

Opět nepozorovaně vstoupí postranními dveřmi Baláš s Kubšem. Baláš zakašle)

Co je?

BALÁŠ Kolego řediteli, musíte nám ten příkaz přece jen napsat!

GROSS To určitě! Obrátte se nahoru!

BALÁŠ Ve vlastním zájmu -

GROSS Ve vlastním zájmu? Jak to?

BALÁŠ Když to podepíšete, velice tím všem našim úředníkům usnadníte práci - nebudou totiž nuceni psát o každém dopisu zvláštní evidenční doklad - a vzhledem k řečem, jaké se v poslední době mezi nimi objevují, byl by to od vás čin rozhodně taktický! Nemám pravdu, Kubši?

(Kubš přikývne)

GROSS Jaké řeči?

BALÁŠ Ale o tom nešťastném razítku -

GROSS Razítku? Co je s razítkem?

BALÁŠ Prý se při poslední inventarizaci ukázalo, že občas odnášíte svým dětem na hraní razítko s bankovním spojením -

GROSS Co je to za nesmysl? To razítko sice občas doma mívám, ale ne na hraní: musím si nosit faktury do bytu, abych je stihl všechny podepsat!

BALÁŠ Nám to vysvětlovat nemusíte, kolego řediteli, ale znáte lidi!

GROSS A vy myslíte, že by se to touhle věcí zlikvidovalo?

BALÁŠ Ručím za to!

GROSS Tak si pro mě za mě napište ten příkaz, podepíšu ho -

(Baláš vyndá rychle papír a rozloží ho před Grosse)

BALÁŠ Zde je, kolego řediteli.

(Gross podepíše, Baláš papír rychle složí)

Děkujeme, kolego řediteli, srdečně děkujeme za celý náš úřad -

(Baláš s Kubšem chtějí odejít)

GROSS Kolego náměstku -

BALÁŠ Přejete si, kolego řediteli?

GROSS Už jste zrušil zavádění ptydepe?

BALÁŠ Zatím ne -

GROSS Jak to?

BALÁŠ Čekáme na vhodný okamžik. Teď prý není nahoře příhodná atmosféra. Nechtěli bychom, aby se to jakkoli obrátilo proti nám. Vid', Kubši?

(Kubš přikývne)

GROSS To jsou výmluvy!

BALÁŠ Kolego řediteli, vy nám nevěříte, a to nás zraňuje!

GROSS Obešel jste mě. Nechal jste přestěhovat účtárnu do sklepa.

BALÁŠ Kolego řediteli, to je jen půl pravdy!

GROSS A co je tedy druhá půlka?

BALÁŠ Že jsem nařídil, aby od příštího roku bylo zřízeno ve sklepě větrání. Kubši, no řekni, nenařídil jsem to?

(Kubš přikývne)

GROSS A co světlo?

BALÁŠ Pomocná účetní přinesla z domova svíčku.

GROSS No jen aby!

BALÁŠ Kubši, no řekni, nepřinesla?

(Kubš pokrčí rameny)

Kubš o tom neví, ale určitě přinesla, můžete se tam jít podívat.

GROSS A stejně jste mě obešel! Nechal jste zřídit pytydepové učiliště, překladatelské středisko a vydal jste příkaz, že se musí všichni povinně učit pytydepe.

BALÁŠ Mimo pracovní dobu!

GROSS To je jedno.

BALÁŠ Uznávám, že v pracovních věcech vás obcházet nesmím, ale pokud jde o příkazy týkající se mimopracovní doby, jsem přece svým vlastním pánem!

GROSS Nevím v tomto okamžiku, jak vám odpovědět, ale určitě na to nějaká pádná odpověď existuje!

BALÁŠ Možná že ano, možná že ne. Ať tak či onak, nejde nám v tuto chvíli o nic jiného než o dobro našeho úřadu. Vid', Kubši?

(Kubš přikývne)

Máme na ptydepe samozřejmě stejně kritický názor jako vy, domníváme se jen, že prokážeme-li ještě před nevyhnutelným krachem celé akce určitou dílčí iniciativu, moc nám to pomůže, a kdoví, jestli nám právě na základě toho nebude přidělen konečně ten bufet, o který tak dlouho žádáme. Odstavte si, že úředníci by už nemuseli až do města pro svačinu!

GROSS Snad si tím skutečně pomůžeme k bufetu, ale to nemění nic na skutečnosti, že jste mě několikrát obešel a že si tu v poslední době děláte příliš mnoho věcí na vlastní pěst!

BALÁŠ Já? No dovolte! Jdeme se s vámi poradit i o takové volovince, jako je otázka nového evidenčního sešitu! Křivdíte nám, moc nám křivdíte!

GROSS Kolego náměstků, mám pro vás návrh!

BALÁŠ Jaký?

GROSS Budme chvíli k sobě zcela upřímní - podstatně nám to zjednoduší situaci a urychlí vyjasnění stanovisek.

BALÁŠ Přistoupíme na to, Kubši?

(Kubš přikývne)

Přijímám!

GROSS Proč jste říkal, že máte na ptydepe kritický názor a že vám jde pouze o bufet, když ve skutečnosti v ptydepe věříte a jde vám o jeho co nejrychlejší zavedení?

BALÁŠ Byla to taktika.

GROSS Trochu krátkozraká!

BALÁŠ Neřek bych -

GROSS Muselo vám být přece jasné, že dříve nebo později vaše úmysly prohlédnu!

BALÁŠ Potřebovali jsme získat čas. Věděli jsme, že budete klást překážky, ale šlo nám o to, abyste náš cíl pochopil až v okamžiku, kdy budeme náležitě silní v kramflekách, a budeme tudíž schopni vašim překážkám úspěšně čelit. Teď už proti nám nic nezmůžete. Drtivá většina úředníků stojí bezvýhradně za námi, protože ví, že jedině ptydepe může postavit jejich práci na skutečně vědeckou bázi.

Není to tak, Kubši?

(Kubš přikývne)

GROSS Jenomže odpovědnost za náš úřad nesu já, kterému byla odevzdána důvěra, a na mně tudíž je, abych posoudil, co je v zájmu našeho úřadu a co ne. Zatím jsem tu stále ještě ředitelem!

BALÁŠ Stanovisko mas obejít nemůžete. Celý úřad vře a čeká navaše slovo.

GROSS Nenechám si diktovat davem!

BALÁŠ Vy tomu říkáte dav, my tomu říkáme masy.

GROSS Vy tomu říkáte masy, ale je to dav. Jsem humanista a má koncepce vedení tohoto úřadu vychází z ideje, že každý úředník je člověk a musí být stále víc člověkem. Vezmeme-li mu ale jeho lidský jazyk, vytvořený staletou tradicí národní kultury, znemožníme mu tím, aby člověkem skutečně plně byl, a přímo ho tím uvrhneme do spárů odcizení. Jsem pro přesnost v úředním styku, ale jen do té míry, do jaké humanizuje člověka. V duchu tohoto svého nejvnitřnějšího přesvědčení nemohu dát k zavádění ptydepe nikdy svůj souhlas.

BALÁŠ A to jste ochoten riskovat otevřený konflikt?

GROSS Boj za vítězství rozumu a mravnosti stavím nad mír za cenu jejich ztráty.

BALÁŠ Co ty na to, Kubši?

(Kubš rozpačitě pokrčí rameny)

GROSS Navrhuji vám, abychom společně zapomněli na to, co se právě stalo, a rozešli se v klidu dřív, než budu donucen brát to celé vážně.

(Krátká pauza. Zadními dveřmi přijde Hana se sítovkou plnou housek. Uloží je do tašky, usedne a začne se česat. Baláš se obrátí na Kubše)

BALÁŠ Zdá se, že zatím není zralý na věcný rozhovor. Přecenili jsme ho. Nevadí. Dáme mu ještě -

(Dívá se na hodinky) - co říkáš, hodinu?

(Kubš přikývne)

Čas je na naší straně. Za hodinu se s ním už mazlit nebudeme.

Trpělivost mas je velká, ale není nekonečná. Bude litovat. Jdem!

(Baláš s Kubšem odejdou postranními dveřmi)

GROSS Neslýchané!

(Gross usedne, spatří své vyrozumění, vezme je a chvíli se do něho dívá, pak se obrátí k Haně)

Haničko -

HANA Prosím, kolego řediteli?

GROSS Vy umíte ptydepe?

HANA Ne.

GROSS A jak jste tedy poznala, že to je úřední vyrozumění?

HANA V první etapě bylo prý ptydepe použito pouze v jediné akci, totiž k formulaci jistých závažných úředních vyrozumění, která teď postupně někteří úředníci dostávají.

GROSS Čeho se týkají ta vyrozumění?

HANA Prý jsou v nich těmto úředníkům sdělovány zásadní závěry, vyplývající z výsledků poslední inventarizace na jejich úseku.

GROSS Vážně? Jakého druhu bývají ty závěry?

HANA Nejrůznější, prý velmi kladné i velmi záporné.

GROSS Ztracené razítko! Odkud to všechno máte?

HANA Slyšela jsem to dneska v mlékárně.

GROSS Kde jste říkala, že je to překladatelské středisko?

HANA První patro, číslo šest. Musí se projít ptydepovým učilištěm.

GROSS Aha, bývalá účtárna! Odcházím na oběd -

(Gross vezme ze stolu své vyrozumění a odchází rychle zadními dveřmi)

HANA (volá za ním) Nechte si chutnat, kolego řediteli, je dneska husa!

Konec prvního obrazu

DRUHÝ OBRAZ

Ptydepové učiliště. V pozadí katedra, vpředu čtyři židle. Za katedrou stojí Perina a přednáší čtyřem úředníkům, sedícím na židlích zády k hledišti. Je mezi nimi Kalous.

PERINA Ptydepe, jak víte, je jazykem syntetickým, budovaným na přísně vědeckém základě, s maximálně racionální gramatikou a neobyčejně rozsáhlou slovní zásobou. Je to jazyk naprosto exaktní, schopný daleko přesněji než kterýkoli běžný živý jazyk vyjádřit všechny jemné formulační finesy závažných úředních textů. Důsledkem této přesnosti je ovšem mimořádná složitost a obtížnost ptydepe: čeká vás mnoho měsíců intenzivní práce, která může být korunována úspěchem jen tehdy, když se bude opírat o píli, vytrvalost, kázeň, talent a paměť. A samozřejmě o víru - bez nezlomné víry v ptydepe se ptydepe ještě nikdy nikdo nenaučil. A nyní stručně k některým základním principům ptydepe: přirozené jazyky vznikaly, jak známo, živelně, nekontrolovatelně, tak říkajíc nevědecky, a jejich struktura je tedy v určitém smyslu vlastně diletantská. Pro úřední styk nejzávažnějším nedostatkem přirozených jazyků je přitom nespolehlivost, vyplývající z nedostatku jednoznačnosti a nezaměnitelnosti jejich základních stavebních jednotek - slov. Všichni víte, že u přirozeného jazyka stačí kolikrát zaměnit jedno písmeno druhým (tráva - kráva, kůl - vůl) nebo prostě jedno písmeno ubrat (posel - osel) a změní se celý význam slova. A to nemluvím o homonymech: co nepříjemností v úředním styku může způsobit, když se dvě slova s různými významy píšou stejně (ženu - ženu) nebo skoro stejně (potkán - potkan). Smyslem ptydepe je zaručit cílevědomým omezením všech vzájemných podobností mezi slovy každému sdělení takový stupeň přesnosti, spolehlivosti a jednoznačnosti, jaký není dosažitelný v žádném přirozeném jazyce. Ptydepe přitom vychází z tohoto předpokladu: mají-li se slova navzájem co nejméně podobat, musí být tvořena co možná nejméně pravděpodobnými kombinacemi písmen, což znamená, že tvoření slov musí vycházet z takových

principů, které povedou k nejvyšší možné redundanci jazyka. Redundance totiž - jako rozdíl maximální a skutečné entropie, vztažený na maximální entropii a vyjádřený v procentech - postihuje právě onu nadbytečnost, o kterou je vyjádření určité informace v daném jazyce delší, a tedy méně pravděpodobné, než by bylo její vyjádření v jazyce s maximální entropií, v němž mají všechna písmena stejnou pravděpodobnost výskytu. Stručně řečeno: čím větší má jazyk redundanci, tím je spolehlivější, neboť tím menší je nebezpečí, že záměnou písmene, přehlédnutím nebo překlepem bude pozměněn význam textu.

(Zadními dveřmi vstoupí Gross se svým vyrozuměním v ruce, projde místností a odejde postranními dveřmi)

Jak ptydepe své vysoké redundance dosahuje? Jednoduše: důsledným uplatněním takzvaného principu šedesátiprocentní nepodobnosti, což znamená, že kterékoli ptydepové slovo se musí lišit nejméně šedesáti procenty svých písmen od kteréhokoli jiného stejně dlouhého ptydepového slova, přičemž kterýkoli jeho úsek se musí stejným způsobem lišit od kteréhokoli ptydepového slova své délky, tj. kteréhokoli kratšího slova než to, jehož je úsekem. Tak například ze všech pětispísmenových kombinací šestadvaceti písmen abecedy, kterých je celkem 11 881 376, lze vybrat 432 kombinace, lišící se navzájem třemi písmeny, tj. šedesáti procenty z celkového počtu. Z těchto 432 kombinací jich 17 splňuje i ostatní podmínky, a tvoří tedy ptydepová slova. Z toho je také jasné, proč se v ptydepe vyskytují často i velice dlouhá slova.

KALOUS (hlásí se) Prosím -

PERINA Prosím?

KALOUS (vstane) Mohl byste nám říct, které je nejdelší ptydepové slovo? (Usedne)

PERINA Zajisté. Je to označení pro rorýse říčního, které má 319 písmen. Avšak dál: jak ptydepe řeší problém přehlednosti a vyslovitelnosti takto dlouhých slov? Jednoduše: písmena jsou prokládána i uvnitř slova tu a tam mezerami, takže slovo je tvořeno potom vlastně určitým větším nebo menším počtem takzvaných podslov. Přitom ale ani délka slov - jako ostatně nic v ptydepe - není náhodná. Slovní zásoba ptydepe je totiž budována podle zcela logického principu: čím obecnější význam, tím kratší slovo. Tak například dosud nejobecnější známý pojem, totiž "cokoliv", se v ptydepe řekne gh, tedy slovem o pouhých dvou písmenách. Existuje sice slovo ještě kratší, totiž f, to však nenese zatím žádný význam. Jestlipak by mi někdo z vás mohl říct proč? No?

(Hlásí se jediný Kalous)

Tak Kalous!

KALOUS (vstane) Prosím, to je rezerva pro případ, že věda objeví něco ještě obecnějšího než "cokoliv".

PERINA Správně, Kalous! Máte jedničku!

Konec druhého obrazu

TŘETÍ OBRAZ

Sekretariát překladatelského střediska. Je to trochu kancelář, trochu jakási čekárna nebo předpokoj. Jeden kancelářský stůl, několik židlí nebo křesel, malý konferenční stolek. Na něm sedí Mašát, na klíně má papír s broskvemi, které s požitkem pojídá. Zadními dveřmi vstoupí Gross se svým vyrozuměním v ruce.

GROSS Dobrý den.

MAŠÁT (s plnou pusou) Dobrý den.

GROSS Jdu se seznámit s provozem překladatelského střediska. Jsem ředitel tohoto úřadu.

MAŠÁT (s plnou pusou) Vy jste kolega ředitel?

GROSS Ano, Gross.

(Mašát zvolna sesedne, utírá si ruce do kapesníku a jde ke Grossovi)

MAŠÁT Těší mě. Nezlobte se, že jsem vás nepoznal, ale jsem tu teprve krátce, ještě jsem nestačil poznat všechny zaměstnance. Jsem Mašát, vedoucí překladatelského střediska. Posadte se -

(Mašát dojedl, skončil utírání, skládá kapesník a pak podává Grossovi ruku. Oba usedají, Mašát si zapaluje, Gross se prohledává, ale cigarety nenalézá)

Je to tady všechno teprve v plenkách -

GROSS Chápu -

MAŠÁT Pereme se ještě s řadou dětských nemocí -

GROSS To je jasné -

MAŠÁT Není to jednoduchá záležitost -

GROSS Přirozeně -

MAŠÁT Co by vás zajímalo konkrétně?

GROSS Chtěl bych vědět, jak máte překládání zorganizováno. Překládáte na počkání?

MAŠÁT Přeložíme na počkání jakýkoli pydepový text každému zaměstnanci našeho úřadu, který je občanem našeho státu a má povolení k překladu pydepového textu.

GROSS K tomu je třeba nějaké zvláštní povolení?

(Postranními dveřmi vstoupí Kunc)

KUNC Nazdar, Zdeňku. Je to pravda, že je dnes k obědu husa?

MAŠÁT (vyskočí) Cože? Dnes má být husa?

KUNC Říkali to kluci ze sekretariátu. Až půjdu, stavím se pro tebe, ju?

MAŠÁT Ale brzy, doktore!

(Kunc odejde postranními dveřmi)

HUSA, to je totiž moje. O čem jsme to mluvili?

GROSS Říkal jste, že k překladu je třeba jakési zvláštní povolení -

MAŠÁT A jo! No tak podívejte: my, úředníci, sice ptydepe používáme, nejsme však v této věci odborníky. Nejsme prostě jazykovědci. A využití a rozvoj ptydepe nemůže být tedy pochopitelně jen v našich rukách, vedlo by to k živelnosti a ptydepe by se nám mohlo docela dobře proměnit pod rukama v normální živý jazyk, čímž by samozřejmě ztratilo svůj smysl - (Mašát se najednou zarazí, zpozorní, pak náhle vstane) Pardon -

(Mašát rychle odkvapí zadními dveřmi. Gross se za ním překvapeně dívá, pak se začne znovu prohledávat, cigarety ovšem opět nenalézá. Pauza. Pak vstoupí postranními dveřmi Helena)

HELENA Honza tu nebyl?

GROSS Nevím, kdo to je.

HELENA Ty nejsi vodsad?

GROSS Naopak, jsem tu ředitelem.

HELENA To seš ty? Musíš se, člověče, nějak zasadit o ten bufet, fakt! Vždyť je to hrozný, když musejí holky bůhvíkam pro svačinu! Myslí se tady vůbec na lidi?

GROSS A vy jste - prosím - kdo?

HELENA Dělam tady předsedkyni, ale můžeš mi říkat Helčo -

GROSS Čeho předsedkyni, že jsem tak smělý?

HELENA Ještě nevím, dnes o tom máme poradou. Ale práce už mám, že nevím, kde mi hlava stojí!

Člověk se tu ještě ani pořádně nerozkouká, a už aby byl v každém hovně za kvedlačku. Zatím čau -

(Helena odejde postranními dveřmi. Pauza. Gross se zase prohledává. Pak se dívá na hodinky. Čeká.

Pauza. Konečně se zadními dveřmi vrací Mašát, jde pomalu, při chůzi si zapíná poklopec a mluví)

MAŠÁT Vy nemáte rád husu?

GROSS Mám. Mluvil jste o tom, že ptydepe nemůže být jen ve vašich rukách -

MAŠÁT A jo! No a proto je každému úřadu, který zavádí ptydepe, přidělen zvláštní ptydepový metodik, takzvaný ptydomet, jehož úkolem je odborně dohlížet, jestli je ptydepe správně používáno.

(Zadními dveřmi přichází Marie se síťovkou plnou cibule a míří k postranním dveřím)

MARIE Dobrý den -

GROSS Dobrý den -

(Marie odejde postranními dveřmi)

MAŠÁT Náš ptydomet tento úkol realizuje tak, že ke každému překladu dává zvláštní povolení -

MARIE (za scénou) Tady je ta cibule, kolegyně předsedkyně -

MAŠÁT - které mu umožňuje evidovat všechny poskytnuté ptydepové překlady -

HELENA (za scénou) Dejte mi to támhle ke skříni!

MAŠÁT - a získávat tím podklady k rozličným statistikám, na jejichž základě pak usměrňuje používání ptydepe.

(Postranními dveřmi se vrací Marie s prázdnou síťovkou, ukládá ji do zásuvky, usedá za stůl a začíná úřadovat)

GROSS Takže, rozumím-li dobře, poskytnete překlad jen tomu, kdo si opatří povolení od zdejšího ptydometa.

MAŠÁT Ano.

(Postranními dveřmi vstoupí opět Kunc, v ruce má příbor)

KUNC Tak jdem?

MAŠÁT (k Marii) Kde mám příbor?

(Marie vyndá ze zásuvky příbor a podá ho Mašátovi)

GROSS A kdo je u nás ptydometem?

MAŠÁT Je umytý?

MARIE Samozřejmě.

MAŠÁT (ke Grossovi) Cože?

GROSS Kdo je u nás ptydometem?

MAŠÁT Tuhle kolega Kunc -

GROSS (podá Kuncovi ruku) Těší mě! Gross, ředitel -

KUNC Kunc, promováný ptydomet - to je něco jako doktor -

GROSS Potřeboval bych s vámi mluvit, doktore -

MAŠÁT (ke Kuncovi) Řekneš si taky o biskupa?

KUNC Nezlobte se, kolego řediteli, ale musíme teď na oběd, neradi bychom ho propásli. (K Mašátovi) Já radši stehno -

(Mašát a Kunc odejdou zadními dveřmi. Gross chvíli překvapeně stojí, pak zvolna usedne. Pauza. Po chvíli se podívá na hodinky, pak čeká. Znovu se podívá na hodinky, přiloží je k uchu. Pak se začne prohledávat, ale cigarety nenajde)

GROSS Nemáte náhodou cigaretu?

MARIE Bohužel, nekouřím.

(Gross se zase dívá na hodinky. Pak si všimne krabice, ležící na stole)

GROSS Co to je?

MARIE Doutníky.

GROSS Můžu si vzít?

MARIE Jsou kolegy Mašáta. Má je spočítané a moc by se zlobil.

(Delší pauza, Gross se protahuje, pak se dívá na hodinky, nakonec vstane, zvolna se přiblíží k Marii a dívá se jí přes rameno, co dělá)

MARIE Výkazy -

GROSS Hm -

(Gross zvolna prochází kanceláří, vše si prohlíží, pak opět usedne. Postranními dveřmi tiše vstoupí Helena. Gross je k ní zády, ona naznačí Marii, aby mlčela, připlíží se ke Grossovi a dá mu zezadu ruce přes oči. Gross se lekne)

HELENA (změněným hlasem) Hádej, kdo jsem!

GROSS Co si to dovoluujete?

HELENA Musíš hádat!

GROSS Ihned mě pusťte!

HELENA Hádej!

GROSS (chvíli váhá, pak) Kolega okresní inspektor -

HELENA Ne.

GROSS Kolega krajský inspektor -

HELENA Ne.

GROSS Kolega generální inspektor -

HELENA Ne.

GROSS (chvíli váhá, pak) Jarmil?

HELENA Ne.

GROSS Tak Borek.

HELENA Samá voda.

GROSS Nech toho, Jarmile, jsou to hloupé vtipy!

HELENA Dáš se poddat?

GROSS Ano.

(Helena dá ruce pryč, Gross se otočí)

HELENA To není Honza? Promiň, kolego řediteli, myslela jsem, že to je Honza Kunc. Ještě se tady neobjevil?

GROSS To jsou móresy -

MARIE Je na obědě.

HELENA (ke Grossovi) No bóže, trochu randy, no! Přijdu za chvíli. Zatím čau!

(Helena odejde postranními dveřmi. Pauza. Gross se opět prohledává)

GROSS Nemáte náhodou cigaretu?

MARIE Už jste se ptal, kolego řediteli.

GROSS Promiňte, zapomněl jsem -

(Gross se dívá na hodinky, přikládá je k uchu, začíná být netrpělivý.

Opět se prohledává, pak vstane a bloudí místností.

Zastaví se u Marie, dívá se jí přes rameno, co dělá)

MARIE Výkazy -

GROSS Hm -

(Pauza. Pak Gross uvidí Mašátovu krabici, zvolna k ní přistoupí, chvíli se na ni dívá, pak ji tiše otevře, vyndá doutník, voní k němu. Marie ho pozoruje.

Když to Gross zjistí, uloží doutník zpátky a jde si zase sednout. Po chvíli zvolá)

Co by mu to udělalo!

(Zadními dveřmi se v živém rozhovoru vrací Mašát s Kuncem. Podávají Marii příbory, pak usedají)

MAŠÁT Propečená byla přece výborně!

KUNC Nezdá se ti, že minule byla propečenější?

MAŠÁT Byla zas málo mastná. Nejlepší byla předminule.

GROSS (ke Kuncovi) Kolego doktore -

MAŠÁT (k Marii) Jděte se zeptat kolegy Holečka, jestli půjde na oběd. Když ne, tak ať mi pošle svůj lístek.

GROSS Kolego doktore -

(Marie odkvapí zadními dveřmi, Kunc se za ní zálibně dívá, pak se obrátí na Grosse)

KUNC Ujde, co?

GROSS Je milá -

KUNC Takový čertík -

GROSS Kolego doktore -

MAŠÁT Prosím tě! Čertík!

KUNC Co je?

GROSS Vy dáváte povolení k překladům z ptydepe?

KUNC Dám to každému, kdo mi přinese své materiály.

GROSS Tím myslíte - jaké materiály?

KUNC Osobně-evidenční.

(Mašát nabízí Kuncovi cigaretu, Kunc si bere)

Děkuji.

(Oba si zapalují, Gross se znovu prohledává, váhá, pak se ozve)

GROSS Neprodal byste mi cigaretu?

MAŠÁT Nezlobte se, ale mám už jen tři -

GROSS Tak to ne. (Ke Kuncovi) A proč vlastně k tomu potřebujete ty osobně-evidenční materiály?

KUNC (k Mašátovi) Co čertík, čert! Však počkej - jen co ho někdo čapne za kopýtko! (Ke Grossovi) Co je?

GROSS Proč vlastně k tomu potřebujete ty osobně-evidenční materiály?

KUNC To máte tak: pracuji sice v tomto úřadě, sám ale přitom úředníkem nejsem. Jsem, jak víte, vědec, i když, pravda, vědec nového typu, jako vůbec všechno kolem ptydepe je nové. No a mám pochopitelně i řadu výhrad k některým trochu byrokratickým postupům svých kolegů-úředníků.

Vlastně to ani tak nejsou výhrady, jako spíš námitky. Ne, ani námitky není to pravé slovo - jak bych to řekl? - nezlobte se, jsem zvyklý mluvit v ptydepe, v živém jazyku pak těžko hledám slova -

GROSS Jen pokračujte -

KUNC V ptydepe by se to řeklo axajores. Kolegové úředníci někdy příliš ylud kaboz pady el, a přitom zapomínají, že etrokaj zenig ajte ge gyboz.

MAŠÁT Abdy hez fajut gagob nyp orka?

KUNC Kavej hafiz okuby ryzal -

MAŠÁT Ryzal! Ryzal! Ryzal! Varuk bado di ryzal? Kabyzach?Mahog? Hajbam?

KUNC Ongy fyk hajbam? Parde gul axajores va dyt rohan kabrazol! Fabotybe! Myslí si, že za mnou pošlou člověka, já mu dám razítko, a tím to bude vyřízeno! Byzugat rop ju ge ryrak! Jestli mají mít naše statistiky nějaký smysl, musíme mít konkrétní podklady - potřebujeme o každém, kdo přichází do styku s ptydepe, co nejvíc vědět, abychom měli řadu ukazatelů sociologického i psychologického charakteru.

GROSS To by nestačilo, aby vám každý řekl o sobě všechno, co potřebujete?

KUNC Neměl bych záruku, že to je opravdu hutput.

GROSS Prosím?

KUNC Hutput. Přesné.

(Zadními dveřmi se vrací Marie)

MARIE Tak bohužel, ale kolega Holeček prý dneska na oběd určitě půjde.

MAŠÁT Smůla.

(Marie opět usedá ke své práci)

GROSS Promiňte, ale mluvil jste o malé přesnosti ústních výpovědí -

KUNC Aha! A všechny údaje o jednotlivých úřednících jsou přitom zaneseny už dávno daleko přesněji a bez subjektivního zexdohyt - promiňte, pohledu -

GROSS Rozumím - (Zalaškuje) Mám na to docela hutput zexdohyt!

KUNC Zexdohyttet - zapomněl jste, že každé substantivum ve spojení s adjektivem hutput přibírá koncovku tet -

MAŠÁT Nebo tete -

KUNC Nebo tete. V tom se hodně chybuje. Dokonce i kolega Wassermann v jednom dopise -

GROSS Promiňte, ale mluvil jste o přednostech osobně-evidenčních materiálů -

KUNC Aha! A přitom v osobně-evidenčních materiálech jsou zaneseny věci, které dotyčný úředník kolikrát ani sám o sobě neví! (K Mašátovi) Nuzapom?

MAŠÁT Zapom. Yd nik fe rybol zezuhof.

KUNC Yd nik - yd nek.

GROSS Abych to tedy shrnul: povolení k překladu dáte prostě jen tomu, kdo vám přinese své materiály. A kde vlastně může náš úředník ty své materiály dostat?

(Postranními dveřmi vstoupí Helena)

HELENA Ahoj, kluci! Víte, kdo má dnes narozeniny? Čenda Klátil!

KUNC Čeněk? Fakt?

HELENA Ve vedlejším kanclu je slezina! (K Marii) Prý mají naproti citrony, doneste mi jich kilo -

(Marie odkvapí zadními dveřmi)

KUNC Co se tam pije?

HELENA Vizour.

KUNC Slyšíš to, Zdeňku?

(Mašát a Kunc rychle vstávají a jdou k postranním dveřím)

GROSS Ještě jste mi neřekl, kde může úředník dostat ty své materiály -

KUNC No přece tuhle u Helenky, naší předsedkyně!

(Mašát a Kunc rychle odejdou postranními dveřmi, Helena jde za nimi)

GROSS Kolegyně -

HELENA (zastaví se u dveří) Co je?

GROSS Potřeboval bych s vámi mluvit -

HELENA Počkáš chvíli, ju?

GROSS To mě tu necháte samotného?

HELENA Nejsi sám, ve zdi je štěrbina, kterou tě pozoruje náš úřední pozorovatel -

GROSS Proč štěrbinou?

HELENA Kdyby byl uvnitř, nebylo by to výhodné, mohl by sledovat jen jednu kancelář, víš. Takhle jich obhlédne pět - jeho komůrka je totiž obklopena kancelářemi, každá má pozorovací otvor, a on jen přechází - samozřejmě nepravdělně - od štěrbin k štěrbině.

GROSS Zajímavý nápad -

HELENA Vid? Přišla jsem na to já! Šlo mi o to, aby když zrovna nikdo není v kanclu, nemuseli návštěvníci prdelkovat na chodbě. I v takových maličkostech se musí myslet na člověka! Zatím čau!

(Helena odkvapí postranními dveřmi. Gross vstane, obchází místnost a přitom se pátravě rozhlíží. Po chvíli se za scénou ozve hlas Jirky)

JIRKA (za scénou) Nenamáhejte se, štěrbina je dobře zamaskována.

GROSS To vidím. Mohlo by se to zavést i na jiných odděleních!

JIRKA (za scénou) To těžko, s takovou věcí musí počítat už architekt.

GROSS To je vlastně pravda. Ale tady s tím přece nepočítal -

JIRKA (za scénou) Ne, ale udělal chyby v plánech. A když to postavili, zbylo mezi kanceláři něco místa, tak se to mohlo využít takhle.

GROSS Opravdu podnětný nápad!

(Pauza. Gross se usadí, dívá se na hodinky, už začíná být netrpělivý. Vstane, zase si sedne, podívá se na hodinky, opět vstane, prohledává se, zase usedne. Zadními dveřmi vběhne Marie)

Copak?

MARIE Ale síťovka -

(Marie otevírá zásuvku a rychle v ní něco hledá)

GROSS Kolegyně -

MARIE Prosím -

GROSS Vy umíte ptydepe?

MARIE Trochu.

GROSS A taky překládáte?

MARIE Mám to přísně zakázáno, až po absolventských zkouškách.

GROSS Ale z mého příkazu byste mohla něco přeložit – aspoň přibližně -

(Marie se usměje)

Co je na tom k smíchu?

MARIE To byste nepochopil! Prostě to nejde -

GROSS Jakpak vám říkají?

MARIE Marie.

GROSS Vida, Mařenka! Hezké jméno -

MARIE Že?

GROSS Mařenko - jen jednou - nikdo se o tom nedozví -

MARIE Kolego řediteli! Každou chvíli může někdo přijít! Mějte rozum!

GROSS Brouku!

MARIE Citrony za chvíli nebudou, kolegyně předsedkyně by se zlobila! Na shledanou -

(Marie se síťovkou vyběhne rychle zadními dveřmi. Pauza. Gross unaveně klesne do židle. Chvíli civí před sebe, pak se mechanicky prohledává, pak vstane a zamíří ke krabici s doutníky. Když už ji málem otvírá, rychle ucukne a opatrně se rozhlíží)

GROSS Pozorovateli -

(Pauza)

Pozorovateli -

(Pauza)

Haló, kolego pozorovateli, slyšíte mě? Nemáte cigaretu?

(Pauza)

Asi usnul -

(Gross otvírá opatrně krabici s doutníky)

JIRKA (za scénou) Já vám dám - usnul!

(Gross odskočí od krabice)

GROSS Tak proč se neozvete?

JIRKA (za scénou) Chtěl jsem vás vyzkoušet.

GROSS No dovolte! Víte, kdo jsem? Ředitel!

JIRKA (za scénou) Habuk bulugan.

GROSS Cože?

JIRKA (za scénou) Habuk bulugan, avrator.

GROSS Jak to myslíte?

JIRKA (za scénou) Nutuput.

(Gross se podívá na hodinky, pak rychle zamíří k zadním dveřím, před nimi se ještě obrátí zpět)

GROSS Nenechám se urážet! Čekám, že se mi přijdete omluvit!

(Gross odejde zadními dveřmi)

JIRKA (za scénou) Gotroch!

Konec třetího obrazu

ČTVRTÝ OBRAZ

Kancelář ředitele. Jsou tu Baláš s Kubšem a tiše čekají. Kubš drží sešit, Hana se češe. Po chvilce vběhne zadními dveřmi Gross. Jde si sednout, předstíraje lhostejnost. Chvilku je zlověstné ticho.

BALÁŠ Tak co?

GROSS Co by?

BALÁŠ Hodina uplynula. Už jste dostal rozum?

GROSS Ne.

BALÁŠ Ale povšiml jste si, doufám, že zavádění ptydepe v našem úřadě úspěšně pokračuje! Co chcete dělat?

GROSS Zadržet ho.

HANA Kolego řediteli, mohu si dojít pro buráky?

BALÁŠ Jak to chcete udělat?

GROSS Vydám příkaz k zastavení zavádění a zrušení používání ptydepe.

BALÁŠ To nemůžete.

GROSS Proč?

BALÁŠ Nevydal jste nikdy příkaz k zavádění a používání ptydepe, nemáte tedy co zastavit a zrušit.

GROSS Tak to uděláte vy!

BALÁŠ Já ale taky žádný takový příkaz nevydal! Vid', Kubši?

(Kubš přikývne)

HANA Kolego řediteli, mohu si dojít pro buráky?

GROSS Jak to?

BALÁŠ Byly to všechno jen ústní pokyny, opírající se o příslib, že je potvrdíte dodatečným příkazem.

GROSS Nevydám tedy dodatečný příkaz!

HANA Kolego řediteli, mohu si dojít pro buráky?

BALÁŠ Zavádění ptydepe je v plném proudu a bude samozřejmě pokračovat i bez toho! (K Haně)
Běžte!

(Hana se ihned přestane česat a odchází zadními dveřmi)

GROSS Tak podám o celém případě zprávu nahoru!

BALÁŠ (se směje) Slyšíš ho, Kubši? On neví, že nahoře všichni ptydepe upřímně fandí!

GROSS Když fandí ptydepe, proč tedy nevydají oficiální příkaz úřadům, aby ptydepe zaváděly?

BALÁŠ Pro jistotu. Když se ptydepe osvědčí, mají vždycky ještě dost času udělat z toho svou zásluhu, když se neosvědčí, mohou se od toho distancovat a vina padne na nižší složky.

GROSS Nezlobte se, ale neznamám přece sám sebe -

BALÁŠ Zradíte!

GROSS Jak toho dosáhnete?

BALÁŠ (ukáže na Kubšův sešit) Vidíte tento sešit? Byl před chvilkou na váš protiprávní příkaz autentizován, ačkoliv není vůbec podchycen nákupním oddělením, a je to tedy váš soukromý majetek. Víte, co to je? Zneužití úřední moci!

GROSS Vy se neštítíte?

BALÁŠ Kubši, štítíme se, nebo ne?

(Kubš zakroučí hlavou)

Samozřejmě, že ne! Když jde o člověka, neštítíme se ničeho!

GROSS Vždyť jste mě k tomu podpisu sám donutil!

BALÁŠ Já? Nevzpomínám si -

GROSS No přece těmi narážkami na řeči, které se tu vedou o tom zatraceném razítku!

BALÁŠ O tom bych, být vámi, nemluvil!

GROSS Proč ne?

BALÁŠ Copak to nechápete? Nebýt této souvislosti, mohl byste tvrdit, že jste autentizaci sešitu podepsal z upřímné vůle vyjít vstříc našim úředníkům - což by vás sice neomlouvalo, ale aspoň váš čin nějak lidsky vysvětlovalo -, zatímco odvoláte-li se na tohle, přiznáte tím, že jste ten příkaz vydal jen z nicotné osobní zbabělosti: abyste uspal oprávněné dotazy na okolnosti celého případu s razítkem. Přičemž nebýt naopak vašeho autentizačního příkazu, mohl byste předstírat, že razítko jste si domů skutečně nosil z pracovních důvodů, zatímco podpisem tohoto příkazu jste přiznal své jasné vědomí viny ve věci razítka. Takže jak vidíte, obě vaše viny jsou tak originálně navzájem propojeny, že jedna mnohonásobně umocňuje druhou, a zveřejnění okolnosti, o níž se domníváte, že je polehčující,

nenechalo by už nikoho na pochybách o skutečných pohnutkách vašeho počínání. Tak co, dohodneme se?

GROSS Dobrá, odstoupím tedy -

BALÁŠ Jenomže to právě nechceme!

GROSS A co tedy ode mne chcete?

BALÁŠ Abyste podepsal dodatečný příkaz k zavádění a používání ptydepe v našem úřadě.

GROSS Říkal jste přece, že se ptydepe zavede i bez dodatečného příkazu - proč ho tedy teď potřebujete?

BALÁŠ To je naše věc.

(Dlouhá pauza)

GROSS (tiše) Myslíte, že ptydepe skutečně zpřesní úřední styk?

BALÁŠ Jsem rád, že se náš rozhovor dostává konečně do věčných kolejí. Kubši, podej kolegovi řediteli mléko!

(Kubš podá Grossovi Hanino mléko, Gross mechanicky pije)

Tak podívejte: sám jistě nejlépe víte, co nedorozumění, domnělých křivd a nespravedlností je v sobě schopna soustředit jedna jediná věta v přirozeném jazyku! Vždyť přirozený jazyk různým celkem přesným a jasným úředním pojmům, jako je například pojem "opatření", přikládá vždycky tolik nesprávných, tak říkajíc emocionálních příděchů, že tyto falešné příděchy jsou schopny načisto zkreslit nevinný a povýtce lidský obsah těchto pojmů. A řekněte upřímně: má pro vás nějaké takové příděchy slovo "mutarex"? Tak vidíte! Je to paradoxní, ale právě vnější zdánlivá odlidštěnost umělého jazyka zaručuje jeho skutečně humanistickou funkci! Až bude zavedeno ptydepe, nikdo už nebude mít falešný pocit, že mu je jakkoli křivděno tam, kde mu je naopak pomáháno, a všichni budou proto daleko šťastnější -

(Zadními dveřmi se vrací Hana s pytlíkem oříšků, ukládá ho do tašky, usedá a začíná se opět česat. Pauza)

GROSS Přesvědčili jste mě. Napište dodatečný příkaz k zavádění ptydepe do našeho úřadu a přineste mi ho k podpisu!

BALÁŠ Jsme šťastni, kolego řediteli, že jste pochopil potřebu doby. Těšíme se na další práci v našem úřadě pod vaším prozíravým vedením.

(Baláš vyndává papír a klade ho před Grosse)

Zde je příkaz, který žádáte -

(Gross podepisuje. Když skončí, Baláš s Kubšem začnou tleskat, Gross také několikrát nejistě tleskne, pak si všichni podávají ruce a blahopřejí. Baláš si bere podepsaný papír)

Tak to bychom měli. Nemáš hlad, Kubši?

(Kubš zakrouť hlavou. Pauza)

Myslím, že teď budeme spolu velmi těsně spolupracovat -

GROSS Bude to nutné - bez vaší pomoci bych se asi těžko orientoval v nové problematice. Zpočátku se dokonce ani nevyhneme tomu, že budeme tak říkajíc ředitelovat spolu -

BALÁŠ Měl bych ještě lepší nápad: co abych byl já ředitelem a vy mým náměstkem? Nebylo by to jednodušší?

GROSS (zmateně) Říkal jste, že se těšíte na další práci pod mým prozíravým vedením -

BALÁŠ Svou prozíravost dobře uplatníte i ve funkci náměstka. Dojdu si pro své věci, buďte zatím tak laskav, kolego náměstku, a vystěhujte se z mého stolu!

GROSS Prosím, kolego řediteli -

BALÁŠ Kubši, jdem!

(Baláš s Kubšem odejdou postranními dveřmi. Gross skládá zvolna papíry ležící na stole a strká je do kapes. Pak sundává opatrně ze zdi hasicí přístroj)

GROSS Zdá se, že věci vzaly rychlý spád -

HANA Kolego náměstku -

GROSS Nemohl jsem dělat nic jiného - otevřený odpor by znamenal můj konec - takhle můžu aspoň leccos jako náměstek zachránit -

HANA Kolego náměstku -

GROSS A vůbec - kde stojí psáno, že se z toho pydepe nevyklube nakonec docela užitečná věc?

Když to vezmeme celé inteligentně do rukou -

HANA Kolego náměstku -

GROSS Co je?

HANA Mohu na oběd?

GROSS Běžte!

(Hana si rychle bere příbor a odchází zadními dveřmi. Postranními dveřmi přichází Baláš s Kubšem, Baláš nese hasicí přístroj, přesně týž, jaký sundal Gross. Gross se zastaví naposled uprostřed scény a dívá se smutně před sebe. Pro sebe)

Proč se nemůžu stát zase malým chlapcem! Začal bych docela jinak!

(Gross ještě vteřinku smutně stojí, pak se náhle obrátí a pomalu odchází - s hasicím přístojem v náručí - zadními dveřmi. Baláš mezitím věší svůj hasicí přístroj na uvolněné místo, Kubš vyndává z kapes

různé papíry a rozkládá je po stole. Oba pak usednou vedle sebe za stůl, uvelebí se tu, ztichnou, načež se na sebe podívají a šťastně se usmějí)

Konec čtvrtého obrazu

PÁTÝ OBRAZ

Ptydepové učiliště. Perina opět přednáší, jsou tu však už jenom tři úředníci, mezi nimi Kalous.

PERINA Přirozené jazyky historicky vznikly pravděpodobně vývojem z neartikulovaných skřeků, vyjadřujících základní reakce primitivní bytosti na okolní svět. Nejstarší skupinou slov jsou tedy citoslovce - interjekce. Citoslovce jsou mimoto v ptydepe neobyčejně jednoduchou kapitolou, což je pochopitelné vzhledem k jejich poměrně malé frekvenci v úředním styku. Z těchto důvodů kladou osnovy výklad citoslovců už do několika prvních lekcí. Nuže k citoslovcům: jako každé jiné slovo přirozeného jazyka, tak i každé citoslovce má v ptydepe několik ekvivalentů, diferencujících jeho různé významové odstíny. Zatím se budeme sice učit u každého citoslovce pouze jeden - ten nejběžnější - ptydepový tvar, přesto vám ale – na ukázkou - ukáži na citoslovci "baf", jak je i v této okrajové oblasti ptydepe bohaté a přesné.

(Zadními dveřmi vstoupí Gross s hasicím přístrojem v náručí, míří k postranním dveřím, u nich se ale zvolna zastaví, chvíli přemýšlí, pak se obrátí k Perinovi)

GROSS Kolego učiteli -

PERINA Co je?

GROSS Nechci rušit, ale mám tu náhodou při ruce jakýsi ptydepový textík - nebylo by dobré, jen tak pro osvěžení, kdyby se tady kolegové seznámili s vnějším vzhledem ptydepe? Kdybyste to přečetl a pak případně přeložil, mohlo by to mít svůj význam -

PERINA Pokud jde o ukázkou ptydepového textu, mám připravenou svoji schválenou ukázkou. Ale i váš text jsem ochoten pro zajímavost přečíst, ovšem až si ověřím, že máte k ptydepe skutečně vážný vztah a nejde vám jen o zdržení výuky. Posadte se!

(Gross - překvapen - usedá na volnou židli, přístroj si pokládá na klín)

"Baf" se užívá v úřední praxi - obecně řečeno - když chce jeden úředník vyjádřit předstírané ohrožení jiného úředníka. Vyjadřuje-li předstírané ohrožení úředníka, který není skryt a ohrožení neočekává, úředník, který je sám skryt, řekne se "baf" "gedynrelom". "Osonfterte" se používá ve zcela stejné situaci, pokud druhý úředník ohrožení očekává. "Eg gynd y trojadus" používá odkrytý úředník k předstíranému ohrožení druhého odkrytého úředníka, pokud je to žertem. "Eg jeht kuz" znamená v podstatě totéž, pokud to ovšem není žertem. "Ysiste etordyf" používá nadřízený úředník k vyzkoušení ostražitosti podřízeného. "Yxap tsaror najx" používá zase podřízený vůči nadřízenému, ale pouze ve dnech k tomu vyhrazených. A teď si zjistím, jak jste dávali pozor. Jak se v ptydepe řekne "baf", vyjadřuje-li skrytý úředník předstírané ohrožení neskrytého úředníka, který ohrožení neočekává? Kalous!

KALOUS (vstane) Gedynrelom. (Usedne)

PERINA Správně! A pokud druhý úředník ohrožení očekává - (Ukáže na Grosse)

GROSS (vstane) Ohrožení neskrytého úředníka?

PERINA Ano.

GROSS Který ohrožení očekává?

PERINA Ano.

GROSS A původce je skryt?

PERINA Ano.

GROSS Aha - aha - no tak to se řekne - to se řekne - hergot, teď jsem to měl na jazyku!

PERINA Kalous, víte to?

KALOUS (vstane) Osonfterte. (Usedne)

PERINA No prosím, že to jde! Tak něco jiného - třeba jak řekne "baf" nadřízený úředník, když chce vyzkoušet ostražitost podřízeného?

GROSS Nadřízený úředník?

PERINA Ano.

GROSS Ostražitost podřízeného?

PERINA Ano.

GROSS Tak to náhodou vím!

PERINA Jak se to tedy řekne?

GROSS Jde o citoslovce "baf", ano?

PERINA Ano.

GROSS Určitě to vím - jenom si v tomhle okamžiku nemůžu vzpomenout -

PERINA Tak Kalous!

KALOUS (vstane) Ysiste etordyf. (Usedne)

PERINA Správně, Kalous! Tak do třetice všeho dobrého: řekněte mi - řekněte mi třeba, jak řekne "baf" odkrytý úředník, chce-li vyjádřit předstírané ohrožení jiného odkrytého úředníka, a není-li to přitom myšleno jako žert!

GROSS Tak tohle nevím!

PERINA Napovím vám: eg -

GROSS Eg - eg - eg -

PERINA Jeht -

GROSS Ano, už si vzpomínám! Eg jeht!

PERINA Špatně! Kalous, řekněte mu to!

KALOUS (vstane) Eg jeht kuz. (Usedne)

PERINA Správně! Eg jeht nic neznamená, jsou to jen dvě podslova slova eg jeht kuz.

GROSS Třetí podslovo mi uniklo -

PERINA Bohužel vám unikla i dvě první podslova, stejně jako vůbec všechna ptydepová slova, která jsem vás před chvílí učil. Přihlédneme-li k tomu, že citoslovce jsou nejjednodušší partií z ptydepe a že mé požadavky byly skutečně minimální, musíme dojít k závěru, že ve vašem případě nejde pouze o běžnou nepozornost nebo lajdáctví, ale o ten druh neschopnosti naučit se cokoli z ptydepe, který pramení ze skryté nevíry v jeho smysl. Za těchto okolností ovšem nevím, proč bych měl právě vám vycházet vstříc četbou nebo dokonce překladem neschválené ukázky! Chozup puzuk bojt!

GROSS To je řečí pro tři slovíčka -

(Gross - přístroj v náruči - odchází postranními dveřmi)

PERINA Pokračuji. Kalous, dovedl byste mi říct, jak zvolá v ptydepe "bať" podřízený úředník na nadřízeného ve dnech k tomu vyhrazených?

KALOUS (vstane) Yxap tsaror najx. (Usedne)

PERINA Správně, Kalous! Máte jedničku!

Konec pátého obrazu

ŠESTÝ OBRAZ

Sekretariát překladatelského střediska. Místnost je prázdná, doléhá sem jen hluk oslavy, veselé hlasy, smích, cinkání sklenic, pijácký zpěv. Občas zazní hluk silněji, občas se vzdálí. Zadními dveřmi rychle vstoupí Gross s hasicím přístrojem v náruči. Zastaví se uprostřed místnosti, rozhlíží se, naslouchá. Po chvíli postaví přístroj na zem a nejistě usedne. Delší pauza. Pak zadními dveřmi vstoupí Marie, nese síťovku plnou citronů, míří k postranním dveřím. Gross ihned vstane.

MARIE Dobrý den -

GROSS Dobrý den -

(Marie odejde postranními dveřmi)

MARIE (za scénou) Tady jsou ty citrony, kolegyně předsedkyně.

HELENA (za scénou) Dejte mi to támhle k věšáku!

(Marie se po chvilce vrátí postranními dveřmi s prázdnou síťovkou, usedne ke svému stolu a úřaduje. Gross také usedne)

GROSS Kolegyně předsedkyně je vedle?

MARIE Ano, oslavují tam narozeniny kolegy Klátla.

GROSS Myslíte, že by přišla - na okamžik?

MARIE Zeptám se -

(Marie odejde postranními dveřmi, po chvilce se vrátí)

MARIE Kolego řediteli -

GROSS Ano?

MARIE Vy už nejste ředitelem?

GROSS Jsem teď náměstkem ředitele.

MARIE Co to?

GROSS Ale tak - vyměnili jsme si to s kolegou Balášem -

MARIE Náměstek je také odpovědná funkce!

GROSS Že jo? Dokonce v určitém smyslu odpovědnější než ředitel! Vím například, že když jsem byl ředitelem, řešil některé nejzávažnější věci za mě můj náměstek. Kolegyně přijde?

MARIE Musíte chvíli počkat -

(Postranními dveřmi nahlédne Helena, Gross rychle vstane)

HELENA (k Marii) Prosím vás, na okamžik -

(Marie odejde s Helenou postranními dveřmi, Gross zvolna zase usedá. Dlouhá pauza, odvedle je slyšet hlasitý zpěv a hluk zábavy. Po chvíli se opět poněkud ztiší)

GROSS Pozorovateli -

JIRKA (za scénou) No?

GROSS Na věky dobrý -

JIRKA (za scénou) No jó -

(Pauza, hluk zábavy)

GROSS Pozorovateli -

JIRKA (za scénou) Co je zas?

GROSS Vy neoslavujete?

JIRKA (za scénou) Sleduji oslavu štěrbínou.

GROSS Vypadá to na dlouhé lokte?

JIRKA (za scénou) Vizoura už dopili -

GROSS Jo?

(Pauza, zpěv za scénou se změní ve volání)

HLASY (za scénou) Živijó! Živijó! Živijó!

(Volání vyvrcholí všeobecným smíchem, ten však rychle opadává, hlasy se vzdalují, pozdravy, pak vše utichne - oslava skončila. Po chvilce přicházejí postranními dveřmi Mašát a Kunc. Jsou v živém rozhovoru, usedají)

KUNC Styděla se?

MAŠÁT Ze začátku. Pak ale -

KUNC To s tím xachaj ybul sis ale vymyslel?

MAŠÁT Bylo to tak do slova a do písmene! A kdybych se nebál, že kojufer bzal gaftre, mohlo dojít i k luhof dyboroch!

KUNC Kolik jí je?

MAŠÁT Šestnáct.

KUNC Právě takové mě nejvíc přitahují!

MAŠÁT Já radši mladší -

KUNC A ráno?

MAŠÁT Kafe a k němu perník.

KUNC Vida, perník!

(Postranními dveřmi vstoupí Helena)

HELENA Tak co, kluci - neuděláme si kafe?

MAŠÁT To je nápad! Kde je Marie?

KUNC Naše poupátko? To by měl vědět tuhle náměstek!

GROSS Já?

KUNC No jen nezapírejte! Víme dobře, že po ní jedete!

GROSS No dovolte!

KUNC Říkal jste jí brouku, pozorovatel to slyšel.

JIRKA (za scénou) Ty musíš, Honzo, všechno shodit!

KUNC Hele, hlídej a mlč, jo!

MAŠÁT No tak, mládenci! (Volá) Marie!

HELENA Nech ji, žehlí mi spodničku. Udělám kafe sama. (Volá k postranním dveřím) Kde máte vařič?

(Postranními dveřmi přibíhá Marie s žehličkou v ruce, vyndává ze zásuvky rychlovařič a odbíhá zpět)

MAŠÁT (ke Grossovi) Nebudete se na nás zlobit, kolego náměstku, když nedostanete kafe? Máme ho totiž málo, vystačí tak tak pro nás -

GROSS To nevadí, nemám ani chuť -

MAŠÁT Tak Heleno, kolega náměstek kávu nechce, udělej tři, ale pro mě dvojitou! (Ke Kuncovi) Co říkáš, doktore - dáme si ke kafi doutníček?

KUNC Máš?

GROSS Kolegyně předsedkyně -

HELENA (volá k postranním dveřím) Kafe je kde?

(Opět přibíhá Marie s žehličkou v ruce a vyndává z jiné zásuvky kávu. Ihned odbíhá zpět. Mašát nabízí Kuncovi doutníky)

GROSS Kolegyně předsedkyně -

MAŠÁT To nejsou ledajaké!

KUNC (bere si) Dík!

(Mašát si také bere, oba si odborně zapalují. Gross to uvidí, nejprve se - jako obvykle - prohledává, pak vyndá bankovku a strká ji Mašátovi)

GROSS Směl bych - taky -

MAŠÁT Nedoporučuji vám to, kolego náměstku, jsou strašně silné, nejste na to zvyklý, určitě byste se zakuckal -

GROSS Jen jeden -

MAŠÁT Myslím to vážně. Byl byste sám proti sobě.

(Gross zklamaně zastrčí peníze. Mašát a Kunc labužnický kouří)

GROSS Kolegyně předsedkyně -

HELENA Říkej mi Helčo. Co je?

GROSS Kolegyně Helčo, u vás mohou - jak jsem slyšel – úředníci dostat materiály nutné k povolení překladu z ptydepe -

MAŠÁT Husa, vizour a pak takovej doutník - to si dám líbit!

KUNC Řeknu ti - má říz!

GROSS Povídám - u vás lze dostat materiály nutné k povolení překladu -

HELENA (volá k postranním dveřím) Kam chodíte pro vodu?

MARIE (za scénou) Já dojdu!

(Marie přibíhá postranními dveřmi, žehličku v ruce, bere odněkud kastrůlek a odbíhá zadními dveřmi)

HELENA (ke Grossovi) Cože?

GROSS U vás lze dostat materiály nutné k povolení překladu -

HELENA Vydám je každému, kdo nedostal v poslední době vyrozumění psané v ptydepe.

GROSS Proč?

KUNC Přímo omamuje!

MAŠÁT Aby ne!

GROSS Povídám - proč s touto výjimkou?

HELENA (volá k zadním dveřím) Kde máte šálky?

MARIE (za scénou) Hned to bude -

(Marie přibíhá zadními dveřmi s žehličkou a kastrůlkem s vodou. Do vody vkládá vaříč, zapíná ho do zásuvky, rychle vyndává odněkud šálky a lžičku, podává je Heleně a pak odbíhá postranními dveřmi. Helena dává lžičkou kávu do šálků)

HELENA (Grossovi) Cože?

GROSS Proč s touto výjimkou?

HELENA Nemohu přece vydat osobně-evidenční materiály, když nevím, zda nejsou v rozporu se závěry z poslední inventarizace -

GROSS A to by nešlo, aby vám dal úředník své vyrozumění k nahlédnutí?

MAŠÁT Nebožtík Ilja Breiský kouřil jen tyhle! A že to byl nějaký gurmán!

KUNC Škoda ho!

GROSS Povídám - to by nešlo, aby vám dal úředník své vyrozumění k nahlédnutí?

HELENA (volá k postranním dveřím) Cukr!

(Marie - s žehličkou - přibíhá postranními dveřmi, podává odněkud pytlík a opět odbíhá zpět)

(Ke Grossovi) Cože?

GROSS To by nešlo, aby vám dal úředník své vyrozumění k nahlédnutí?

HELENA Nesmím překládat žádné ptydepové texty. (K postranním dveřím) Bude stačit?

MARIE (za scénou) V šuplíku je ještě pytlík -

GROSS A co má tedy úředník v takovém případě dělat?

KUNC Breiský taky rád husu, vid'?

MAŠÁT Ilja? Umlátil by se po ní!

GROSS Povídám - co má tedy úředník v takovém případě dělat?

HELENA (volá k postranním dveřím) Voda se vaří!

(Postranními dveřmi přibíhá Marie, staví žehličku na zem, vypíná vaříč, vytahuje ho z kastrůlku a vodu rozlévá do šálků)

(Ke Grossovi) Cože?

GROSS Co má tedy úředník v takovém případě dělat?

HELENA Může si nechat své vyrozumění přeložit. Mládenci, dnes máte kafe jako hyp nagyp!

(Marie roznáší šálky - Mašátovi, Kuncovi, Heleně. Pak bere žehličku a zase odbíhá postranními dveřmi)

KUNC Nagyp avalyx?

HELENA Nagyp hayfazut!

(Mašát, Kunc a Helena si půjčují lžičku, podávají si cukr a labužnický popíjejí kávu zcela pohrouženi do ptydepové konverzace. Gross - stále zoufalejší - obrací se z jednoho na druhého)

GROSS Kolego Mašáte -

MAŠÁT Hayfazut gyp andaxe. Prosím?

KUNC Andaxe bel jok andaxe zep?

GROSS K překladu z ptydepe žádáte povolení tady od kolegy doktora -

HELENA Andaxe zep.

MAŠÁT Ejch tut zep. Notut?

GROSS Kolego doktore -

KUNC Gavych ejch lagorax? Prosím?

HELENA Lagorax nagyp.

GROSS K vydání povolení žádáte materiály tuhle od kolegyně Heleny -

MAŠÁT Lagorys nabarof dy Ilja Breiský cef o abagan.

KUNC Mavolde abagan?

GROSS Kolegyně Heleno -

HELENA Abagan fajfor! Prosím?

MAŠÁT Fajfor? Nu rachaj?

GROSS Materiály vydáte, teprve až bude mít úředník přeloženo vyrozumění -

KUNC Rachaj gun.

HELENA Gun znojvep?

MAŠÁT Znojvep yj.

KUNC Yj rachaj?

HELENA Rachaj gun!

MAŠÁT Gun znojvep?

KUNC Znojvep yj.

HELENA Yj rachaj?

MAŠÁT Rachaj gun!

KUNC Gun znojvep?

GROSS (vykřikne) Ticho!

(V tom okamžiku všichni ztichnou a vstanou, ne ovšem kvůli Grossovi, ale proto, že do místnosti právě zadními dveřmi tiše vstoupili Baláš s Kubšem. Gross je nevidí - je k nim obrácen zády)

Jsem náměstek ředitele a žádám, abych byl respektován. Můžete se posadit.

(Všichni samozřejmě stojí dál. Postranními dveřmi přichází nic netušící Marie - přes ruku nese vyžehlenou spodničku.

Když vidí situaci, vyděšeně ji zmačká za zády a postaví se jako ostatní)

Jak jsem právě zjistil, může být úředníkovi našeho úřadu, který obdržel v poslední době ptydepové vyrozumění, přeložen ptydepový text v nejlepším případě až tehdy, kdy bude mít přeloženo své vyrozumění. Ale co když tento úředník chce, aby mu bylo přeloženo právě jeho vyrozumění? Nejde

to, protože jeho vyrozumění není dosud oficiálně přeloženo! Čili: co se praví v našem vyrozumění, se můžeme dozvědět jen tehdy, když to víme. Cítíte ten paradox? A já se vás ptám: co má dělat prostý pracovník našeho úřadu - ať už běží o kohokoliv - aby se dostal z tohoto začarovaného kruhu?

(Vteřinu je hrobové ticho, pak promluví Baláš)

BALÁŠ Naučit se ptydepe, kolego náměstků! (K ostatním) Můžete se posadit.

(Všichni si okamžitě sednou. Pauza. Marie - spodničku stále ukrývající za zády - přeběhne vylekaně na své místo za stůl)

GROSS (tiše) Vy jste tady?

BALÁŠ Teprve chvíli -

GROSS Nic jsem neslyšel -

BALÁŠ Vstoupili jsme tiše.

GROSS Promiňte, prosím, že jsem -

BALÁŠ Jsou věci, kolego náměstků, které se nedají prominout. A když někdo v údobí, kdy celý náš úřad vede statečný boj za prosazení a zavedení ptydepe, mluví s tak škodolibým důrazem a potměšilou ironií v souvislosti s činností našich úředníků o jakémsi - cituji doslova - "začarovaném kruhu", pak je to něco, co už vůbec prominout nelze.

GROSS Když dovolíte, kolego řediteli, to, na co jsem si dovolil poukázat, to je prostě fakt -

BALÁŠ No a? Přece nebudeme padat na kolena před fakty!

(Dlouhá pauza, pak se ozve Gross tichým, zlomeným hlasem)

GROSS Přiznávám v celém rozsahu svou vinu a uvědomuji si plně důsledky, které z ní pro mě plynou. Své přiznání rozšiřuji ještě o udání na sebe sama, že jsem dal protiprávní příkaz k podvodné utentizaci svého soukromého sešitu, čímž jsem se dopustil zneužití úřední moci. Učinil jsem tak proto, abych odvrátil pozornost od skutečnosti, že jsem odcizil razítko s bankovním spojením, abych je použil pro svou osobní potřebu. Žádám, abych byl co nejpřísněji potrestán!

BALÁŠ Myslím, že není za těchto okolností udržitelné, abyste nadále setrval v našem úřadě. Co říkáš, Kubši?

(Kubš přitaká)

Určitě ne. Dostavte se zítra ráno do mé kanceláře. Vyřídíme formality spojené s vaším odchodem.

(Zvolá) Jirko, vylez!

Budeš dělat náměstků. (K ostatním) Můžete se rozejít! Kubši, jdem!

(Baláš s Kubšem odejdou zadními dveřmi, Mašát, Kunc a Helena postranními. Gross stojí uprostřed scény a nehnutě zírá před sebe. Marie se na něho mlčky dívá, zdá se, že by mu chtěla nějak pomoci. Pak vezme krabici s doutníky a nesměle mu nabízí. Postranními dveřmi nahlédne Helena)

HELENA (k Marii) Prý mají naproti melouny, přineste mi jich deset! Když budete rychlá, dostanete ochutnat.

(Helena zmizí, Marie rychle odloží doutníky, vezme síťovku a odkvapí zadními dveřmi. Gross svěsí hlavu, vezme svůj hasicí přístroj a pomalu a vážně odchází zadními dveřmi. Ve zdi se zároveň otevírají tajná dvířka a z nich se souká - po kolenou a pozpátku - Jirka. Když je celý na scéně, napřímí se, protáhne, švihácky se upraví, pak vezme z krabice doutník, zapálí si ho a důstojně odchází zadními dveřmi)

Konec šestého obrazu

Přestávka

SEDMÝ OBRAZ

Kancelář ředitele. Za stolem sedí Baláš a třídí poštu jako Gross na začátku hry. Vedle něho sedí Kubš a hledí bez zájmu do nějakých papírů. U jednoho dopisu se Baláš najednou zarazí, zakrouťí hlavou a pak si ho začne číst nahlas.

BALÁŠ (čte) Ar ok utuh d utoked yle umobert ehosome, ragedv dy, orts uner re kyrg ydnek, vyla edyvz uzed, ladnyvk ref unyket yles - (Baláš odloží dopis, váhá, pak se obrátí na Kubše) Ty neumíš ptydepe, vid'?

(Kubš zakrouťí hlavou)

Už ses to taky moh naučit!

(Postranními dveřmi nahlédne Mašát)

MAŠÁT Promiňte, že ruším - (Ke Kubšovi) Vašíku, mohl bys naokamžik?

(Kubš rychle vstane a odchází s Mašátem postranními dveřmi. Baláš se za nimi chvilku překvapeně dívá, zadními dveřmi mezitím tiše vstoupí Gross s hasicím přístrojem v náručí)

BALÁŠ (pro sebe) Vašíku?

(Baláš zakrouťí nechápavě hlavou, pak se opět zahledí do svého dopisu. Po chvilce se nesměle ozve Gross)

GROSS Dobrý den -

BALÁŠ (lekne se, pak) Vy jste tady?

GROSS Teprve chvíli -

BALÁŠ Co chcete?

GROSS Kolego řediteli, měl jsem dnes za vámi přijít – kvůli svému odchodu z našeho úřadu -

BALÁŠ Ted' nemám čas, přijďte za chvíli -

GROSS Promiňte, děkuji, přijdu -

(Gross rychle vycouvá zadními dveřmi. Postranními dveřmi se vrátí Kubš a usedne na své místo)

BALÁŠ Co chtěl?

(Kubš naznačí, že nic důležitého. Baláš pochybovačně zavrtí hlavou a zahledí se opět do svého dopisu. Zadními dveřmi vstoupí Hana v kabátě a s taškou)

HANA Dobré jitro -

BALÁŠ (nevzhlédnuv) Dobré jitro -

(Hana si odloží kabát na věšák, usedne na své místo a začne se česat. Baláš se k ní po chvilce obrátí)

Haničko -

HANA Prosím, kolego řediteli?

BALÁŠ Vy umíte ptydepe, že jo?

HANA Bohužel ne.

BALÁŠ Jak to? Copak nechodíte do ptydepového učiliště?

HANA Chodila jsem tam, ale musela jsem toho nechat. Mohu si dojít pro mléko?

BALÁŠ Proč?

HANA Nestačila jsem na to. Mohu si dojít pro mléko?

BALÁŠ Že se nestydíte! Sekretářka ředitele a nemůže se naučit ptydepe!

HANA Mohu si dojít pro mléko?

BALÁŠ Běžte!

(Hana bere láhev a rychle odchází zadními dveřmi)

Doufám, že s tebou to takhle nedopadne!

(Kubš se zatváří rozpačitě. Postranními dveřmi nahlédne Kunc)

KUNC Buď zdrav, kolego řediteli! Můžeš mi na chvilku pustit tuhle Vašíka?

BALÁŠ Pro mě za mě -

KUNC Děkuji, buď zdrav!

(Kunc pokyne Kubšovi, ten rychle vstane a oba odejdou postranními dveřmi. Baláš se za nimi popuzeně dívá, zadními dveřmi mezitím tiše vstoupí Gross s hasicím přístrojem)

BALÁŠ (pro sebe) Vašíku! Vašíku! Vašíku! (Zahledí se opět do svého dopisu)

GROSS Dobrý den -

BALÁŠ Vy jste tu zas?

GROSS Říkal jste, kolego řediteli, že mám přijít za chvíli -

BALÁŠ Tím jsem nemyslel takhle krátkou chvíli!

GROSS Tak promiňte, přijdu později, promiňte - (Gross couvá ke dveřím)

BALÁŠ Poslyšte -

GROSS Prosím, kolego řediteli?

BALÁŠ Vlastně nic -

GROSS Přál jste si něco?

BALÁŠ Ne, ne, můžete jít -

(Gross vycouvá zadními dveřmi. Postranními dveřmi se vrací Kubš a usedá na své místo)

Co chtěl?

(Kubš se zatváří neurčitě)

Nelíbí se mi, že tě tak důvěrně oslovují -

(Kubš rozpačitě krčí rameny. Zadními dveřmi se vrací Hana s mlékem, napije se, pak pokračuje v česání. Pauza)

BALÁŠ (k Haně) To je to ptydepe tak těžké?

HANA Klade nesmírné nároky na paměť, kolego řediteli.

BALÁŠ Když to můžou zvládnout jiní -

HANA Zvládne to málokdo, kolego řediteli, většina úředníků už musela studia zanechat.

BALÁŠ Kdyby toho nechali všichni, vy máte vytrvat!

HANA Vždyť vy jste také po první lekci odpadl, kolego řediteli!

BALÁŠ To je něco jiného! Já studium přerušil z pracovních důvodů! Anebo si myslíte, že je to jen tak - řídit tenhle kolos? A ještě v téhle době? Jen to pojdte zkusit a uvidíte!

HANA Ptydepe je ale skutečně neobyčejně náročné, kolego řediteli. Prý je založeno na pochybných principech. Mohu si dojít pro housky?

BALÁŠ Kdo to řekl?

HANA Tuhle kolega Kubš -

BALÁŠ Ten jistě ne! A když, tak jen z legrace! A kdo u nás vlastně ptydepe opravdu umí?

HANA Jedině kolega učitel a kolegové z překladatelského střediska, kolego řediteli. Mohu si dojít pro housky?

BALÁŠ No prosím! A pak že to není v lidských silách!

HANA Mohu si dojít pro housky?

BALÁŠ Běžte!

(Hana si bere síťovku a odchází zadními dveřmi. Sotva odejde, obrátí se Baláš vztekle na Kubše)

BALÁŠ Moc žvaníš, moc!

(Postranními dveřmi nahlédne Helena)

HELENA Nazdar, děcka! (Ke Kubšovi) Vašíku, prosím tě -

(Kubš rychle vstane a odchází)

Zatím čau!

(Helena a Kubš odejdou postranními dveřmi. Baláš vztekle vyskočí, nepozoruje, že zadními dveřmi opět tiše vstoupil Gross s hasicím přístrojem)

BALÁŠ (pro sebe) Já mu dám Vašíku!

(Baláš usedne, zadívá se opět do svého dopisu. Pauza. Pak se ozve Gross)

GROSS Dobrý den -

BALÁŠ Vy jste tu zas?

GROSS Říkal jste kolego řediteli, že mám přijít za chvíli -

BALÁŠ Tím jsem nemyslel takhle krátkou chvíli!

GROSS Tak promiňte, přijdu později, promiňte - (Gross couvá ke dveřím)

BALÁŠ Poslyšte -

GROSS Prosím, kolego řediteli?

BALÁŠ Vlastně nic -

GROSS Přál jste si něco?

BALÁŠ Jen jsem vám chtěl říct, že jsem to včera asi trošku přehnal - to víte, byla tam spousta lidí, nevěděl jsem, kdo je mezi nimi - taky nervy jsem měl už trochu pocuchané po tom všem -

GROSS Děkuji - jste laskav - děkuji - ta výpověď ale platí, že?

BALÁŠ Výpověď? No tak protentokrát snad nebude nutné sahat k tak drastickým opatřením.
Náměstka přirozeně už dělat nemůžete -

GROSS Přirozeně -

BALÁŠ Ale měl bych pro vás jinou možnost -

GROSS Vážně? Jakou?

BALÁŠ Uvolnilo se místo pozorovatele -

GROSS Myslíte, že bych to svedl?

BALÁŠ Zatím vás tam dám na zkoušku. Uvidíme, jak to půjde -

GROSS Jste tak laskav, kolego řediteli! Kdy mohu nastoupit?

BALÁŠ Třeba hned -

GROSS Děkuji vám, kolego řediteli, srdečně děkuji!

(Gross vycouvá zadními dveřmi. Postranními dveřmi se vrací Kubš a usedá na své místo)

BALÁŠ Co chtěla?

(Kubš se neurčitě zatváří)

Nezahrávej si se mnou!

(Zadními dveřmi se vrací Hana se síťovkou plnou housek. Ukládá je do tašky, usedá a opět se češe)

(K Haně) Kdo ještě říká, že je ptydepe založeno na pochybných principech?

HANA Všichni mimo vás, kolego řediteli.

BALÁŠ Nepřehánějte!

HANA Skutečně.

BALÁŠ A co ještě říkají?

HANA Že na to taky přijdete, prý to je jenom otázka času.

BALÁŠ No vidíte! A tohle má člověk za všechno, co pro ně udělal!

(Baláš podává Haně svůj dopis) Nepoznáte aspoň, čeho se to může týkat?

HANA (přeletí dopis očima) To by mohlo být buďto vyrozumění o poslední inventarizaci -

BALÁŠ To těžko -

HANA Anebo nějaký protest.

BALÁŠ Jaký protest?

HANA To nevím.

BALÁŠ Proč by to měl být zrovna protest?

HANA Rozkřiklo se prý, že protesty psané v ptydepe mají při projednávání přednost.

BALÁŠ Odkud to máte?

HANA Slyšela jsem to dneska v pekárně.

BALÁŠ Jestli si někdo vzpomněl, že bude protestovat, tak - odcházím na oběd -

(Baláš popadne svůj dopis a odchází zadními dveřmi)

HANA (volá za ním) Nechte si chutnat, kolego řediteli, je dneska guláš!

Konec sedmého obrazu

OSMÝ OBRAZ

Ptydepové učiliště.

Vše jako minule, jen s tím rozdílem, že Perina teď přednáší pro jediného úředníka - Kalouse. Ostatní židle jsou prázdné.

PERINA A nyní vyjmenuji - čistě pro první orientaci – některá nejběžnější ptydepová citoslovce. Nuže: naše ach se řekne zukyby, naše au se řekne bykur, naše ou se řekne hayf dy doretob, naše ouvej se řekne bolypak juz, citoslovce údivu je se řekne zyk, naše jéje není ovšem zyzyk, jak mi někteří žáci nesprávně říkají, ale zyzyk -

(Zadními dveřmi vstoupí Gross s hasicím přístrojem, projde místností a odejde postranními dveřmi)

- jémine se řekne varylaguf yb de solas, nebo také někdy, to ovšem vzácněji, borybaf, paf jako symbol výstřelu nebo nějaké rány je hetegyx ujhoby, paf ale ve smyslu hovorového výrazu pro údiv je maluz rog. Oj se řekne hatum.

KALOUS (hlásí se) Prosím -

PERINA Prosím?

KALOUS (vstane) Mohl byste nám říct, jak se řekne v ptydepe hop?

PERINA Mykl.

KALOUS Děkuji. (Usedne)

PERINA Psst se řekne cetudap, hm se řekne vamy, básnické ó je v ptydepe hrulugyp. Hú se překládá většinou jako lymr, i když já bych dal přednost výrazu mryb uputr. Naše důležité hurá se v ptydepe řekne frnygko jejr dabux altep dy savarub goz terexes. A teď malá prověrka paměti! Jémine?

(Kalous se hlásí)

Kalous!

KALOUS (vstane) Varylaguf yb de solas. (Usedne)

PERINA Oj?

(Kalous se hlásí)

Kalous!

KALOUS (vstane) Hatum. (Usedne)

PERINA Psst?

(Kalous se hlásí)

Kalous!

KALOUS (vstane) Cetudap. (Usedne)

PERINA Paf?

KALOUS Jako symbol výstřelu?

PERINA Ne, ve smyslu hovorového významu pro údiv!

(Kalous se hlásí)

Kalous!

KALOUS (vstane) Maluz rog.

PERINA (opravuje výslovnost) Maluz -

KALOUS Maluz -

PERINA Maluz -

KALOUS Maluz -

PERINA Poslouchejte dobře: m a l u z -

KALOUS Maluz -

PERINA S výslovností jste na tom špatně. Jak se řekne já?

KALOUS Zyk.

PERINA A jáje?

KALOUS Zykzyk.

PERINA Zykzym!

KALOUS Promiňte, zapomněl jsem -

PERINA Ivane, Ivane - Hopsa!

KALOUS To jsme, prosím, ještě neprobírali -

PERINA Nevymlouvejte se! Prostě to nevíte! Hurá!

KALOUS Frnygko jefr dabux altep dy savarub gop terexes.

PERINA Zase špatně! Goz terexes!

KALOUS Totiž goz terexes -

PERINA Takové důležité slovíčko! Ne, ne, Kalous, takhle bychom si nerozuměli. Vkládal jsem do vás tolik nadějí, a vy jste mě co? No? No zklamal! Ano, zklamal! Ne, ne, takhle by to dál co? No? No nešlo! Určitě ne! To bychom tady z toho za chvíli měli co? No? No, odpovězte!

KALOUS Nevím -

PERINA Jen se namáhejte!

KALOUS Mateřskou školku?

PERINA Ne.

KALOUS Polepšovnu?

PERINA Ne.

KALOUS Holubník?

PERINA No samozřejmě, holubník! Ne, ne, za těchto okolností nemůžete pokračovat ve studiu! To byste mi jen brzdil výuku a zdržoval ostatní. Opusťte, prosím, učebnu!

(Kalous si bere aktovku a smutně odchází zadními dveřmi)

(K prázdné scéně) Pokračuji ve výkladu. Haló se řekne trevunt, vida překládáme kavlyz ubahaj kupit, hele se řekne hofro gaborte, uť překládáme -

Konec osmého obrazu

DEVÁTÝ OBRAZ

Sekretariát překladatelského střediska. Místnost je chvíli prázdná, pak zadními dveřmi vstoupí Marie se síťovkou plnou cibule, projde a odejde postranními dveřmi.

MARIE (za scénou) Tady je ta cibule, kolegyně předsedkyně.

HELENA (za scénou) Dejte mi to támhle ke skříni!

(Marie se vrátí postranními dveřmi s prázdnou síťovkou, usedne ke stolu a chvíli úřaduje. Pak se několikrát rozhlédne, načež vyndá ze zásuvky zrcátko, postaví je před sebe, pak vyndá opatrně nový klobouček, nasadí si ho a před zrcátkem zkouší)

GROSS (za scénou) Sluší vám -

(Marie se lekne, rychle si strhne klobouček, nacpe ho do zásuvky, schová zrcátko a vyplašeně se rozhlíží)

(Za scénou) Nebojte se - to jsem já - Gross -

MARIE (oddychne si, pak) Kde to jste?

GROSS (za scénou) Dělán tady teď pozorovatele -

MARIE Vy? Ne!

GROSS (za scénou) Ano. Baláš ustoupil od výpovědi a nechal mě tady, zatím na zkoušku.

MARIE Vy? Pozorovatele?

GROSS (za scénou) Opravdu! A je to dokonce pro mě za daných okolností nejlepší řešení! Jen co si zvyknu na ten stísněný prostor -

MARIE No vidíte - a já vám sehnala místo!

GROSS (za scénou) Skutečně? Jaké?

MARIE U divadla.

GROSS (za scénou) Vždyť já neumím hrát!

MARIE Něco malého byste svedl. Vždycky se objeví role nějakého toho sluhy, posla nebo dělníka! A v nejhorším byste mohl napovídat -

GROSS (za scénou) To leda! Vy máte k divadlu nějaký užší vztah?

MARIE Mám u divadla bratra.

GROSS (za scénou) Jste hodná -

(Pauza. Za scénou)

Marie -

MARIE Prosím?

GROSS (za scénou) Je to zvláštní - musím se na vás pořád dívat -

MARIE Kolego -

(Postranními dveřmi nahlédne Helena)

HELENA Prý mají naproti citrony, doneste mi jich kilo -

(Marie vezme ze zásuvky síťovku a odkvapí zadními dveřmi. Helena zmizí. Krátká pauza, pak zadními dveřmi vstoupí energicky Baláš. Rozhlédne se, prohledá kapsy, cigarety však nenajde. Pak se obrátí k tajným dvířkám)

BALÁŠ Jste tam?

GROSS (za scénou) Samozřejmě, kolego řediteli!

BALÁŠ A jak to jde?

GROSS (za scénou) Děkuji, dobře.

BALÁŠ Hodně cizích lidí?

GROSS (za scénou) Jenom tři návštěvy na pětce.

BALÁŠ Sami v místnosti?

GROSS (za scénou) Jeden, chvilku.

BALÁŠ A choval se?

GROSS (za scénou) Slušně.

BALÁŠ Dobrá. Myslím, že to dokážete. A co jinak?

(Pauza)

GROSS (za scénou) Jak prosím - jinak?

BALÁŠ Co se říká například mezi úředníky o ptydepe?

(Pauza)

GROSS (za scénou) Nezlobte se, kolego řediteli, ale já – jak bych to řekl - já - já nejsem přece - rozumíte?

BALÁŠ Rozumím. Jste v zajetí starých předsudků. Musíte ale pochopit, že jde o službu dobré věci. Je to dokonce v určitém smyslu vaše mravní povinnost!

(Postranními dveřmi vejde Mašát a rychle míří k zadním dveřím)

(K Mašátovi) Moment!

(Mašát se zastaví)

(K tajným dvířkám) Tak jasné?

GROSS (za scénou) Jasné, kolego řediteli.

BALÁŠ (k Mašátovi) Tak co, jak jde překládání?

MAŠÁT Velmi dobře.

BALÁŠ Kolik jsi už přeložil textů?

MAŠÁT Do ptydepe, nebo z ptydepe?

BALÁŠ Tak třeba do ptydepe.

MAŠÁT Jeden. Dělán na druhém.

BALÁŠ Tak málo?

MAŠÁT To není málo.

(Postranními dveřmi vstoupí Kunc a míří k zadním dveřím)

BALÁŠ (ke Kuncovi) Moment!

(Kunc se zastaví)

(K Mašátovi) To to jde tak pomalu?

MAŠÁT Každý výraz má v ptydepe několik variant, a je proto nutné s autory překládaných textů konzultovat zvláště každé slovo, abychom věděli, jak bylo myšleno a jakou ptydepovou variantu použít. Vid', doktore?

KUNC Autoři textů se nemohou kolikrát ani sami mezi sebou dohodnout; ze své mateřštiny takovou přesnost neznají -

MAŠÁT Významové odstíny jednotlivých slov jsou v ptydepe natolik jemné, že je spousta úředníků vůbec nemůže pochopit -

BALÁŠ Proč si tedy nevezmeš pomocníky?

MAŠÁT Víš přece, jak jsme na tom s kádry! No řekni, doktore!

KUNC Zatím se nám vlastně ještě nikdo pořádně ptydepe nenaučil.

Jediný Pekárek, a ten odešel k paroplavbě -

BALÁŠ Musíš tedy zrychlit překládání! Však on se svět nezboří, když bude občas nějaké to slovíčko jinak!

(Zadními dveřmi nahlédne Kubš, Baláš ho nevidí, Kubš se tázavě dívá na Mašáta, ten mu naznačí, že už jde)

MAŠÁT Promiň, kolego řediteli, ale mám teď nějaké jednání -

BALÁŠ Tak běž -

(Mašát odkvapí zadními dveřmi, Kunc chce jít s ním)

Počkej, doktore, jenom maličkost. Pověz, jak se ptydepe vlastně osvědčuje - z odborného hlediska?

KUNC Těžko říct, nemám dosud žádné podklady ke statistikám, takže si nemohu udělat názor -

(Postranními dveřmi vstoupí Helena, míří k zadním dveřím)

BALÁŠ (k Heleně) Moment!

(Helena se zastaví)

(Ke Kuncovi) Jaké mají zkušenosti jinde?

KUNC Celkem dobré. Až na to, že všude, kde ptydepe začalo ve větší míře fungovat, začalo automaticky přejímat některé vlastnosti přirozeného jazyka, různé ty emocionální přídechy, nepřesnosti a mnohoznačnosti. Že jo, Helčo?

HELENA Ano. Slyšela jsem dokonce od kluků, že čím víc člověk ptydepe používá, tím hlouběji se ptydepe těmito vlastnostmi znečišťuje.

BALÁŠ Emocionální přídechy, říkáte? Vždyť tím ale ptydepe ztrácí svůj nejvlastnější smysl!

KUNC Lze to tak říct.

(Zadními dveřmi nahlédne Kubš, kyne tiše na Kunce, ten naznačuje, že už jde)

BALÁŠ Co se proti tomu dá dělat?

KUNC Celkem nic. Nezlob se, kolego řediteli, ale mohl bych jít? Mám teď jakési jednání -

BALÁŠ Tak běž -

(Kunc odkvapí zadními dveřmi, Helena chce jít za ním)

Počkej, Helčo!

HELENA Co je?

BALÁŠ Poslyš, my dva jsme spolu vždycky dovedli mluvit jako chlap s chlapem. Řekni mi na rovinu, ale opravdu na rovinu: nemáš pocit, že nám to s ptydepe nejde všechno tak, jak by mělo - a že nám, otevřeně řečeno, i leccos vázne?

HELENA Mám, Honzo.

BALÁŠ Díky!

(Zadními dveřmi nahlédne Kubš)

HELENA Můžu jít?

BALÁŠ Běž, děvče -

(Helena odkvapí zadními dveřmi. Baláš přechází zamyšleně po místnosti, pak usedne a opět promluví k tajným dvířkám)

Kolego Grossi -

GROSS (za scénou) Prosím, kolego řediteli!

BALÁŠ Doufám, že ten včerejšek neberete vážně, to byl jen takový tyátr. Budu ti tykat, jo?

GROSS (za scénou) Samozřejmě, kolego řediteli, budu rád!

BALÁŠ A vůbec - polez ven, člověče! Přece nebudeš dělat takovou práci! Ty! Nechápu, proč bys nemohl zůstat dál náměstkem!

GROSS (za scénou) Po tom všem?

BALÁŠ Musíme přece, sakra, něco riskovat! Já tě prostě nedám! Máme teď určité těžkosti - s ptydepe nám nejde všechno tak, jak by mělo -

GROSS (za scénou) Slyšel jsem -

BALÁŠ A v téhle situaci tě tady prostě potřebuju!

(Tajnými dvířky se vysouká po kolenou a pozpátku Gross)

Posad' se!

(Gross usedá)

Kde je nadšení, které všichni měli, když jsme s ptydepe začínali! Víš, já šel za ptydepe jako beran - nespál jsem - dřel - organizoval - pil jsem jen vodu - jedl fenmetrazin - když šlo o věc, neznal jsem bratra - no však si jistě vzpomínáš -

GROSS Vzpomínám -

BALÁŠ Byla to nejlepší doba mého života. A vidíš - takhle to dopadá! To jsme přece nechtěli!

GROSS Však ono se to zas nějak dá dohromady -

BALÁŠ Poslyš, Pepku, my to spolu zase všechno dáme do pořádku! Ty máš zkušenosti z dřívějšíka - víš, jak se to dělalo, když to klapalo - já zase vím, jak by se to mělo dělat, aby to klapalo - když se spojíme, tak by v tom byl čert, aby to nešlo! Máš večer čas?

GROSS Ano -

BALÁŠ Sejdeme se někde v klidu u piva a všechno si to pořádně promyslíme! Uděláme si takovej malej fárplán, abysme věděli, jak na to. O koho jinýho se tady můžu opřít, když ne o tebe?

GROSS Ale já -

BALÁŠ (přeruší ho) A teď jdi pro Jirku, ať zase hezky nakluše do pozorovatelný. Už se v tom osvědčil a musí pochopit, že ve vyšších funkcích teď potřebujeme především odborníky.

(Gross odejde zadními dveřmi. Delší pauza. Baláš se prohledává, ale cigarety nenalézá. Podívá se na hodinky. Pak se zadními dveřmi vrátí Mašát. Nese desky a rychle míří k postranním dveřím)

BALÁŠ Zdeňku!

(Mašát se zastaví)

Ještě jsi mi neřekl, jak jsi na tom s překlady z ptydepe!

MAŠÁT Z ptydepe jsem nepřeložil ještě nic.

(Zadními dveřmi vstoupí Kunc, nese desky a míří k postranním dveřím)

BALÁŠ Doktore!

(Kunc se zastaví)

(K Mašátovi) Jak to?

MAŠÁT Nikdo si ještě nepřinesl povolení tady od Kunce.

BALÁŠ Doktore, proč nechceš nikomu vystavit povolení k překladu?

KUNC Copak můžu vystavovat povolení bez osobně-evidenčních materiálů?

(Zadními dveřmi vstoupí Helena, nese desky a míří k postranním dveřím)

BALÁŠ Helčo!

(Helena se zastaví)

(Ke Kuncovi) A to ti ještě nikdo ty materiály od Heleny nepřinesl?

KUNC Nikdo.

BALÁŠ Helčo! Proč nikomu nechceš vydat ty zatracené evidenční materiály?

HELENA Můžu je vydat jedině, až budu vědět, že nejsou v rozporu se závěry, obsaženými ve vyrozuměních, a tyto závěry se nemůžu dozvědět, protože vyrozumění jsou psána v ptydepe a já, jak víš, nesmím překládat.

Citrony mi to děvče ještě nepřineslo?

BALÁŠ Proč jim to tedy nepřekládá Mašát?

MAŠÁT Překládám jen na Kuncovo povolení!

BALÁŠ Tak musí Kunc dávat povolení!

KUNC Nemůžu, když nikdo nemá materiály od Heleny!

BALÁŠ Slyšíš to, Helčo? Musíš přece jen vydávat ty materiály!

HELENA Vždyť nesmím překládat!

BALÁŠ Proč jim to tedy nepřekládá Mašát?

MAŠÁT Překládám jen na Kuncovo povolení!

BALÁŠ Tak musí Kunc dávat povolení!

KUNC Nemůžu, když nikdo nemá materiály od Heleny!

BALÁŠ Slyšíš to, Helčo! Musíš přece jen vydávat ty materiály!

HELENA Vždyť nesmím překládat!

BALÁŠ Proč jim to tedy nepřekládá Mašát?

MAŠÁT Překládám jen na Kuncovo povolení!

BALÁŠ Tak musí Kunc dávat povolení!

KUNC Nemůžu, když nikdo nemá materiály od Heleny.

BALÁŠ Slyšíš to, Helčo? Musíš přece jen vydávat ty materiály!

HELENA Vždyť nesmím překládat!

BALÁŠ To by mě zajímalo, kdo si tenhle začarovaný kruh vymyslel!

MAŠÁT, KUNC, HELENA (sborově) Ty, kolego řediteli!

BALÁŠ No a? Tehdy byla přece docela jiná situace! Tehdy to mělo hluboký smysl! Dnes jsme ale už dál, a proto zavádím s okamžitou platností tyto zjednodušující změny v dosavadních směrnících o překládání pydepových textů - Za prvé: Helena může vystavovat osobně-evidenční materiály, aniž by znala obsah vyrozumění. Za druhé: Kunc může vydat povolení k překladu i bez osobně--evidenčních materiálů. Za třetí: Mašát nebude při překládání žádné povolení od Kunce vyžadovat. Jasně? Že si můžeme dovolit tatoopatření, je dalším výmluvným dokladem správnosti naší cesty!

(Baláš podá Mašátovi svůj dopis)

A teď mi to přelož!

MAŠÁT (čte) Protest. My, níže podepsaní pracovníci účtárny, ostře protestujeme proti umístění našich kanceláří ve sklepě a oznamujeme, že už nadále nemůžeme pracovat v takových podmínkách, jaké nyní máme -

BALÁŠ (přerušil ho) To stačí! Můžete pokračovat v práci -

(Baláš odejde zadními dveřmi. Mašát, Kunc a Helena chvilku mlčky stojí, pak se pootevrou zadní dveře, objeví se Kubš a pokyne jim, aby šli za ním.

Všichni rychle odejdou zadními dveřmi. Pauza. Pak zadními dveřmi přicházejí Gross s Jirkou. Jirka je nasupený, mračí se, vztekle kopne do věšáku, pak do stolu, pak si odplivne, poklekne a začne se soukat do tajných dvířek. Když je uvnitř, vyhodí odtud popuzeně hasicí přístroj. Gross ho vezme a zamíří k zadním dveřím. Vtom jimi ale vstoupí Marie se síťovkou plnou citronů. Když spatří Grosse, překvapeně se zastaví)

MARIE Víte, co by z toho bylo, kdyby vás tady někdo viděl?

GROSS Nejsem už pozorovatelem -

MARIE Jak to?

GROSS Baláš mě udělal zase náměstkem -

MARIE Gratuluju!

GROSS Prosím vás - k čemu? Bylo by pro mě lepší, kdybych mohl

zůstat pozorovatelem -

MARIE Rozumím - nečekají vás asi příjemné úkoly -

GROSS Nemluvme o tom! Mějte se tu hezky - a přijďte se někdy za mnou podívat!

(Gross zvolna zamíří k zadním dveřím)

MARIE Kolego náměstku -

GROSS (zastaví se) Ano?

MARIE Už vám někdo přeložil tamto - co jste chtěl včera přeložit?

GROSS Vyrozumění? Ne. A nikdo mi to podle platných nařízení ani přeložit nemůže. A snad je to nakonec lepší -

MARIE Myslíte, že bude záporné?

GROSS Naučil jsem se čekat vždycky to nejhorší -

MARIE Oni vám při inventarizaci na něco přišli?

GROSS Ne. Měl jsem sice zrovna razítko doma, to je pravda, ale nosil jsem ho domů z pracovních důvodů, a ne kvůli dětem, jak mi předhazují. Jestli si s ním hrál Otík za celou dobu dvakrát!

MARIE Když máte čisté svědomí, tak se nemáte čeho bát! Vaše nevina se prokáže, musíte ale bojovat! Já věřím, že když se neustupuje, musí pravda vždycky nakonec vyjít na povrch!

(Gross jde k Marii, smutně se na ni usměje a pohladí ji po tváři)

GROSS Co vy víte o světě, milé dítě. Ale přesto: kéž byste vždycky zůstala taková! Víte, člověk musí být v životě pevný! Já bohužel moc pevný nikdy nebyl, jsem spíš takový intelektuální typ, nerozhodný, pořád plný pochyb a ohledů, spíš snílek než muž činu - a to je moje smůla.

(Pauza)

Když to tak vezmu kolem a kolem, vidím, že mnoho věcí jsem si v životě vlastně zpackal sám. Obvykle jsem příliš brzy ustupoval, příliš snadno jsem podléhal výhrůžkám, příliš jsem důvěřoval lidem.

(Pauza)

Jestli budu mít ještě někdy vliv na běh věcí, pokusím se dělat všechno jinak! Míň duchaplných slov, ale víc reálných činů; věcnost, chladná hlava, neústupná hrdost, přísnost a kritičnost - především na sebe sama - to jsou vlastnosti, které mi vždycky scházely.

(Pauza)

Snad je to částečně tím, že patřím k takové divné, ztracené generaci - rozdali jsme se v drobných, nejlepší léta svého života jsme investovali do věcí, které za to nestály, a tak dlouho jsme mluvili o velkém poslání, které máme, až jsme dočista zapomněli něco skutečně velkého vykonat. No prostě - litali jsme v tom pěkně! Ale já věřím - aspoň pokud jde o mě - že si to dokážu aspoň reálně a bez hysterické sebelítosti přiznat, že se z těch všech otřesů dokážu vzpamatovat, že jsem pořád ještě schopen za vším, co bylo, udělat pořádnou tečku a začít docela znovu a docela jinak!

MARIE (dojatě) Máte s sebou to své vyrozumění?

GROSS Snad nechcete -

MARIE Jsem dospělá a vím, co dělám. Dejte to sem!

(Gross vyndá své vyrozumění, podá je Marii, ta je vzrušeně čte)

Vážený kolego řediteli, poslední inventarizace na vašem úseku ukázala, že vznesené obvinění z pravidelného odcizování razítka s bankovním spojením pro nepříslušné účely je ve vašem případě zcela bezpředmětné a že je naopak nutné vyzdvihnout její vysoce pozitivní výsledky, jasně prokazující, že vedete úřad svědomitě a odpovědně, a že zasluhujete tudíž plnou důvěru. Potvrzuje to ostatně také skutečnost, že od začátku zastáváte zcela ujasněné stanovisko v otázce ptydepe. Náš vztah k této akci byl vždycky naprosto odmítavý, protože ji hodnotíme jako hluboce škodlivý pokus postavit úřední styk na zmatený, nereálný a antihumanistický základ a svěst oprávněnou snahu o jeho maximální přesnost na vyložené scestí. Doporučujeme vám, abyste co nejrozhodněji a nejrychleji zlikvidoval všechny případné pokusy zavést do vašeho úřadu ptydepe a abyste ostře zúčtoval se všemi, kdo ptydepe šířili kvůli svému osobnímu prospěchu a bez ohledu na jeho důsledky. Přejeme vám mnoho úspěchů v další práci a jsme s kolegiálním pozdravem - podpis nečitelný.

GROSS (po chvíli vážně) Děkuji vám, Marie. Konečně mám příležitost dokázat, že je ve mně víc občanské statečnosti, než kolik jsem jí zatím kdy v životě uplatnil! Slibuji vám, že tentokrát už neuhnou před ničím, i kdybych tím riskoval existenci! (Gross uchopí svůj hasicí přístroj a energicky zamíří k zadním dveřím. Marie plaše vyhrkne)

MARIE Líbíš se mi -

GROSS Tvou sympatii si teprve musím zasloužit! Nazdar!

(Gross odejde zadními dveřmi. Pauza)

JIRKA (za scénou) Udělala jsi blbost, Marie!

MARIE (zdešeně) Vy jste tady?

JIRKA (za scénou) Před chvílí jsem se vrátil. A nelituji toho.

Zajisté chápeš proč!

HELENA (za scénou) Tak co je s těma citronama?

MARIE (tiše) Chápu -

Konec devátého obrazu

DESÁTÝ OBRAZ

Kancelář ředitele. Baláš sedí za stolem a hledá marně po kapsách cigarety. Hana se češe. Zadními dveřmi energicky vstoupí Gross s hasicím přístrojem.

GROSS Přicházím, abych vám oznámil, že je konec vaší éry. Právě mi bylo přeloženo vyrozumění, které jsem dostal a z něhož jasně vyplývá nejen to, že pokud jde o razítko, jsem nevinný, ale ředejším to, že jsem jediným právoplatným ředitelem tohoto úřadu. Dále jsem v tomto vyrozumění vyzván, abych okamžitě a co nejrozhodněji skoncoval s ptydepe -

BALÁŠ Haničko -

HANA Prosím, kolego řediteli?

BALÁŠ Nepůjdete si pro buráky?

HANA Mohu?

BALÁŠ Běžte a přineste mi cigarety!

(Hana odkvapí zadními dveřmi)

Promiň. Co jsi říkal?

GROSS Mimoto jsem v něm vyzván, abych okamžitě skoncoval s ptydepe a abych přísně zúčtoval se všemi, kteří se do jeho zavádění angažovali kvůli svému osobnímu prospěchu. Jinými slovy: historie dala za pravdu mně a já - opíraje se opět o pravomoc, která mi přísluší -

(Postranními dveřmi nahlédne Kubš)

BALÁŠ Za chvíli, Kubši, jo?

(Kubš opět přivře dveře)

Co jsi říkal?

GROSS Jinými slovy: historie dala za pravdu mně a já - opíraje se opět o pravomoc, která mi přísluší - vyvodím z toho, co se stalo, patřičné důsledky. Způsob, jakým jste se zmocnil tohoto úřadu a vnutil mu ptydepe, volá po odplatě. Jsem humanista a má koncepcie -(Zadními dveřmi se vrací Hana s pytlíkem oříšků a cigaretami. Cigarety dá Balášovi, pytlík si dá do tašky. Usedne a pokračuje v česání)

BALÁŠ Díky, Haničko!

(Baláš si s chutí zapálí)

Co jsi říkal?

GROSS Jsem humanista a má koncepce vedení tohoto úřadu vychází z ideje, že každý úředník je člověk a musí být stále víc člověkem. Proto musím bojovat proti každému, kdo by chtěl tuto ideu poplivat. Boj za vítězství rozumu a mravnosti -

(Postranními dveřmi nahlédne Kubš)

BALÁŠ Za chvíli, Kubši, za chvíli!

(Kubš opět přivře dveře)

Co jsi říkal?

GROSS Boj za vítězství rozumu a mravnosti stavím nad mír za cenu jejich ztráty. A boj proti všemu, co jste tu napáchal, dobojuji až do konce. Myslím, že není za těchto okolností udržitelné, abyste nadále setrval v našem úřadě. Buďte tak laskav a vystěhujte se z mého stolu!

BALÁŠ (nabízí Grossovi cigaretu) Nechceš?

GROSS Říkal jsem, abyste byl tak laskav a vystěhoval se z mého stolu!

BALÁŠ Vem si! Jsou výborné -

GROSS Vystěhujte se z mého stolu!

BALÁŠ Po obědě, jo?

GROSS Jsem rád, že nekladete zbytečný odpor. Stačí po obědě.

BALÁŠ Nevím, proč bych měl klást nějaký odpor!

GROSS Vy se mnou souhlasíte?

BALÁŠ Ovšem.

(Gross překvapeně postaví hasicí přístroj na zem)

GROSS Jak to?

BALÁŠ Prozřel jsem.

GROSS Skutečně?

BALÁŠ Ano. Poznal jsem, že ptydepe je nesmysl. Věřil jsem v ně, bojoval jsem za jeho prosazení, ale bylo to celé omyl. Subjektivně jsem to myslel dobře, ale objektivně sehrálo mé úsilí negativní úlohu, a proto musím chtít nechtít nést všechny ostré důsledky svých činů.

(Postranními dveřmi nahlédne Kubš)

Ještě okamžik, Kubši!

(Kubš opět přivře dveře)

GROSS To říkáte upřímně? Mate mě váš klid -

BALÁŠ Můj klid vyplývá z toho, že tvá přísná, ale spravedlivá slova vyjadřují věci, které už dlouho tragicky cítím, a že mě proto naplňují silným pocitem úlevy, že už nebudu nucen pokračovat v díle, kterému nevěřím, a že bude konečně zjednána náprava chyb, které jsem způsobil. Přeju ti hodně zdaru při likvidaci všech zhoubných následků ptydepe a pevně věřím, že tvá práce bude přinejmenším tak úspěšná, jak byla má neúspěšná. Budu ti pomáhat, seč mi budou mé skromné síly stačit. (Nabízí Grossovi cigaretu)

Vem si!

GROSS Děkuji. Zdá se, že jste šel do sebe -

BALÁŠ Ano.

GROSS Možná, že jste se opravdu upřímně mýlil -

BALÁŠ Určitě.

GROSS Jak jste to myslel - že mi budete pomáhat?

BALÁŠ Fakt nechceš cigaretu?

GROSS Nemám chuť. Jak jste to myslel, že mi budete pomáhat?

BALÁŠ Ale jsou opravdu báječné!

GROSS Věřím. Jak jste to myslel - že mi budete pomáhat?

BALÁŠ Jestli si nevezmeš, urazíš mě! No ve funkci náměstka přece!

GROSS Jde zřejmě o určité nedorozumění - říkal jsem, že opustíte úřad -

BALÁŠ Přece bys nešel tak daleko!

GROSS Je mi líto, ale umínil jsem si, že tentokrát budu neústupný. Nechci opakovat své staré chyby!

BALÁŠ Nezlob! Já tě tady taky nechal jako náměstka!

GROSS To bylo něco jiného! Měl jsem být správně ředitelem a pravda byla na mé straně!

BALÁŠ To víme teď všichni!

GROSS Mně to bylo jasné od začátku!

BALÁŠ To je snadné - být vždycky od začátku proti! Daleko těžší je za něčím jít - i s rizikem, že si rozbiješ hubu!

GROSS To ale nic nemění na skutečnosti, že jste hlavní viník, a musíte nést tedy i hlavní trest! Prostě si sbalíte svých pět švestek, půjdete odtud a basta!

BALÁŠ A když nepůjdu?

GROSS Půjdete!

BALÁŠ Ty jsi nějaký hrhr! (Vyndá papír a ukáže ho Grossovi) Poznáváš tenhle papír? Je to dodatečný příkaz k zavádění ptydepe, a pokud se nemýlím, je na něm tvůj podpis, nikoli můj! Anebo jsi snad nebyl v té době ředitelem ty? Kdo je tedy hlavní viník?

(Postranními dveřmi nahlédne Kubš)

Hned to bude, Kubši, hned!

(Kubš opět přivře dveře)

Tak co?

GROSS Ten jeden podpis je přece nicotná směšnost ve srovnání se vším, co jste v té věci podnikl vy!

BALÁŠ Před historií existují bohužel jen takové podpisy!

GROSS Nehledě k tomu, že k tomu podpisu jste mě prostě donutil!

BALÁŠ Já? Nevzpomínám si -

GROSS No přece tou léčkou s autentizací sešitu!

BALÁŠ O tom bych, být tebou, nemluvil!

GROSS Proč ne?

BALÁŠ Copak to nechápeš? Nebýt historky se sešitem, mohl bys tvrdit, že jsi podepsal ptydepe z upřímného přesvědčení - což by tě sice neomlouvalo, ale aspoň tvůj čin nějak lidsky vysvětlovalo -, zatímco odvoláš-li se na sešit, přiznáš tím, že jsi ptydepe zavedl jen z nicotné osobní zbabělosti, abys unikl spravedlivému trestíku za sešit, neváhal jsi uvrhnout celý úřad do téhle katastrofy. A nebýt naopak podepsání ptydepe, mohl bys předstírat, že jsi v případě sešitu netušil protiprávnost svého činu, zatímco podepsáním jsi přiznal plné vědomí jeho trestnosti a panický strach z ní. Takže, jak vidíš, obě tvé viny jsou tak originálně navzájem propojeny, že jedna mnohonásobně umocňuje druhou, a kdybys k vině za ptydepe dobrovolně přiznal i vinu za sešit, nenechal bys už nikoho na pochybách o pravém viníkovi všeho, co se stalo. Tak co, dohodneme se?

GROSS Odejďme tedy oba!

BALÁŠ Pokud jde o mne, nevím, proč bych odcházel.

(Pauza)

GROSS (tiše) A vy byste mi skutečně ve všem poctivě pomáhal?

BALÁŠ Jsem rád, že se náš rozhovor konečně dostává do věcných kolejí. Samozřejmě, že bych ti pomáhal. Vezmi si -

(Baláš nabízí Grossovi cigaretu, Gross si bere, Baláš mu zapaluje)

GROSS Máte řadu zkušeností - dovedete jít za věcí jako beran šel byste jako beran i proti ptydepe?

BALÁŠ Nedovedu pracovat jinak!

(Postranními dveřmi nahlédne Kubš)

Už to bude, Kubši, hned -

(Kubš opět přivře dveře)

GROSS (nejistě) Někdo to ale odsrat musí - znáte lidi -

BALÁŠ To nech na mně! (Volá k postranním dveřím) Kubši, už!

(Postranními dveřmi vstoupí Kubš, za ním jdou Mašát, Kunc a Helena, všichni tři s deskami, které měli už v předešlém obraze. Stavějí se do řady, otvírají desky, jako by se chystali k sborové recitaci)

Můžete začít!

(Kubš jim dá rukou povel, začínají slavnostně číst)

MAŠÁT, KUNC, HELENA Vážený kolego řediteli! Delegace, která k tobě pod vedením tady kolegy Kubše přichází, je složena z lidí, kteří do posledního okamžiku upřímně věřili v ptydepe a stáli v čele jeho zavádění. O to těžší pro nás, tvé věrné spolupracovníky, nyní je, předstupujeme-li před tebe jako delegace, která tě jde varovat před možnými následky dalšího šíření ptydepe. Avšak právě proto, že jsme pro ptydepe tolik udělali, cítíme povinnost jako první upozornit na prohlubující se a neřešitelné rozpory, s nimiž je jeho zavádění spojeno -

(Baláš jim naznačí, že mohou přestat)

BALÁŠ Drazí přátelé! Víím dobře, možná lépe než vy sami, jak zoufalá je situace, do níž jsme se s ptydepe dostali, a ubezpečuji vás, že mi způsobila už nejednu bezesnou noc. Jako dosavadní ředitel беру na sebe také podstatný díl viny za celou věc. Mysleli jsme to dobře, ale dělali špatně. Prostě jsme se mýlili, a teď musíme statečně a bez jakéhokoli pocitu ukřivdění nést důsledky svých činů a s dvojnásobnou energií bojovat za nápravu všeho, co jsme zkazili. Podnikl jsem - v souladu s vyššími pokyny - některé první kroky, s nimiž vás nyní seznámím, neboť už konkrétně směřuji ke smělému řešení situace, na kterou mě přicházíte upozornit. Především odstupuji z funkce ředitele a předávám ji tomu, kdo je k ní nejpovolnější: tady kolegovi Grossovi, který si pronesl údobím ptydepe neposkvřený štít, navíc ještě obohacený o některé křivdy, kterých jsme se na něm dopustili. Sám vděčně přijímám z rukou kolegy Grosse funkci jeho náměstka, a to především proto, abych mohl pilnou práci prokázat svou vůli pracovat v novém duchu, a odčinit tak vše špatné, čeho jsem se v dobrém úmyslu dopustil. A nyní předávám slovo kolegovi Grossovi -

GROSS (rozpačitě) Co k tomu dodat? Nezlobím se na vás. Víím, že jste to mysleli poctivě. Důkazem toho je i tato vaše delegace, která přichází ve jménu rozumu a mravnosti. Tedy: co bylo - bylo, nemluvme už o tom. O co teď běží, je budoucnost!

(Mašát, Kunc a Helena se dívají tázavě na Kubše. Ten jim naznačí, aby otočili stránku)

MAŠÁT, KUNC, HELENA (čtou) Promiňte, kolego řediteli, ale my se nemůžeme spokojit s tak stručným vysvětlením. Vložili jsme svůj život do boje za nesprávnou věc a chceme vědět, kdo za to může a kdo z toho těžil. Byli jsme podvedeni a máme právo vědět, kdo nás podvedl!

GROSS (tiše k Balášovi) Odpovíte na to?

BALÁŠ (tiše ke Grossovi) Jo. (Nahlas) Přátelé! My všichni jsme tím vinni!

HELENA (na Kubšův pokyn) To je fráze!

MAŠÁT (na Kubšův pokyn) Chceme znát konkrétní osoby!

KUNC (na Kubšův pokyn) Jména!

BALÁŠ Dobře, řeknu vám je tedy! Všichni jste si pravděpodobně všimli, že po našem úřadě chodil od jisté doby záhadný mlčící muž, o němž jsme nikdo nevěděl, co vlastně u nás dělá. Sám jsem poznal toho člověka nejlépe, protože jsem byl pod jeho přímým dohledem. Nevýčerpatelná byla studnice metod, jimiž nás nutil dělat věci, s nimiž jsme nesouhlasili. U všeho byl přítomen - vždy zahalen rafinovaně do roušky nenápadnosti a tichého pobočnictví. A není náhoda, že tato šedá eminence ptydepe, tak pečlivě vždy dbající o to, aby se navenek nezkompromitovala, vetřela se dnes - kdy je věc, které tak patolízalsky sloužila, nadobro prohrána - do čela vaší delegace, zneužívajíc vaší poctivé důvěry a odvracejíc od sebe každé podezření maskou kritického postoje k ptydepe.

(Kubš se zoufale obrací na Mašáta, Kunce, Helenu a Hanu.

Všichni se ale od něho odvracejí. Hrobové ticho. Kubš přeběhne rozčileně místnost, zastaví se u zadních dveří a zvolá)

KUBŠ Ať zhynou umělé jazyky! Ať žije přirozená lidská řeč! Ať žije člověk!

(Kubš odejde. Rozpačitá pauza. Po chvilce někdo zaklepe na zadní dveře, všichni se k nim otočí. Pauza. Zaklepání se opakuje. Tázavé pohledy. Třetí zaklepání)

GROSS Dále!

(Zadními dveřmi vstoupí Šuba)

BALÁŠ Nazdar, Šubo! Pojď dál! To je kolega Šuba -

(Šuba se všem ukloní, pak usedne na Kubšovo místo.

Všeobecné uvolnění)

GROSS Abych to tedy dopověděl: o co teď běží, je budoucnost. Vyzývám vás, abyste všechny své nejlepší síly vložili nyní do boje za rychlý a úspěšný návrat přirozeného lidského jazyka, naší milované mateřštiny -

BALÁŠ (přeruší ho) Počkej, Pepku! Kolegové jsou už jistě unaveni, co bude dál, to si můžem vyříkat zítra. Teď navrhuji, abychom šli společně na oběd! Kdo je pro?

(Mašát, Kunc, Helena, Šuba a Hana ihned zvednou ruce)

MAŠÁT Tomu říkám nápad!

KUNC Bravo!

HELENA Hurá na guláš!

BALÁŠ Sraz je za čtvrt hodiny na překladatelském středisku!

(Mašát, Kunc a Helena se vyhrnou zadními dveřmi)

Tak to bychom měli. Není ti zima, Šubo?

(Šuba zakroučí hlavou, jde ke stolu a začne sbírat papíry, které tam leží, a strkat je do kapes. Baláš jde k hasicímu přístroji, visícímu na zdi, sundá ho a oba pak odcházejí zadními dveřmi)

GROSS Zdá se, že věci vzaly rychlý spád -

HANA Kolego řediteli -

GROSS Nemohl jsem dělat nic jiného - otevřený odpor by znamenal můj konec - takhle můžu aspoň leccos jako ředitel zachránit -

HANA Kolego řediteli -

GROSS A vůbec - kde stojí psáno, že se z Baláše nevyklube nakonec docela užitečný člověk? Když ho využiji na správném místě -

HANA Kolego řediteli -

GROSS Co je?

HANA Mohu na oběd?

GROSS Běžte!

(Hana si rychle bere příbor a odchází zadními dveřmi. Gross hledí prázdně před sebe. Postranními dveřmi vstoupí Baláš se Šubou, oba si nesou příbory a míří k zadním dveřím)

(Pro sebe) Proč se nemůžu stát zase malým chlapcem! Začal bych docela jinak!

BALÁŠ Začal bys možná jinak, ale skončil stejně, tak to máš fuk!

(Baláš se Šubou odejdou zadními dveřmi. Gross ještě chvíli hledí do prázdna, pak vezme svůj hasicí přístroj, pověsí ho na jeho původní místo, vezme si ze zásuvky příbor a odchází pomalu zadními dveřmi)

Konec desátého obrazu

JEDENÁCTÝ OBRAZ

Ptydepové učiliště. Na židlích sedí opět všichni čtyři žáci, včetně Kalouse. Perina přednáší.

PERINA Základní chybou ptydepe bylo, že se nekriticky přeceňoval význam redundance. Redundance se stala kampaní, heslem dne, přičemž se docela zapomnělo, že mimo užitečnou redundanci, snižující nebezpečí nesprávných interpretací textu, a zvyšující tudíž jeho spolehlivost, existuje i redundance neužitečná, spočívající jen v mechanickém prodlužování textu. V honbě za maximální redundanci vkládali dokonce někteří snaživí úředníci mezi ptydepová slova, už tak dost dlouhá, další takzvaný prázdný text, slepě zvyšující procento redundance, takže délka úředních textů neúměrně a zcela nesmyslně rostla.

(Zadními dveřmi vstoupí Baláš a Šuba s příbory, procházejí místností, Baláš poklepe uznale přednášejícího Perinu na rameno, oba pak odejdou postranními dveřmi)

Slyšel jsem například o případu, že strohé předvolání na vojenskou správu si vyžádalo šestatřicet hustě popsaných stran textu. Jiným zhoubným úkazem byly některé stylistické konvence, které v údobí ptydepe vznikly: snaha o maximální nepodobnost mezi následujícím a předchozím, z níž tyto konvence vyrůstaly, omezovala stále víc možnosti dalšího pokračování textu, až v určitých případech buď mohl text pokračovat vždycky už jen jedním možným způsobem, takže jeho autor ztratil jakýkoli vliv na své sdělení, anebo prostě nemohl pokračovat vůbec.

(Zadními dveřmi vstoupí Gross s příborem, míří k postranním dveřím, když ale slyší Perinu, zarazí se a poslouchá)

Na všech těchto chybách ptydepe se tvůrčím způsobem poučil nový syntetický jazyk chorukor, který se už nepokouší omezit nespolehlivost textu pracným hledáním slov vzájemně sinejnepodobnějších, ale který toho účinně dosahuje naopak cílevědomým podchycením a zorganizováním jejich podobnosti: čím podobnější slova, tím příbuznější je i jejich význam, takže případná chyba v textu reprezentuje jen nepatrnou odchylku v jeho významu.

(Gross odbíhá postranními dveřmi)

Má to nesčetné výhody, mezi nimi i tu, že se chorukor velmi snadno učí - kolikrát stačí znát jediné slovo z určitého významového okruhu, abychom pak sami - bez jakéhokoli dalšího učení - uhádli i četná další slova s podobným významem.

KALOUS (hlásí se) Prosím -

PERINA Prosím?

KALOUS (vstane) Mohl byste nám to demonstrovat na nějakém

příkladě? (Usedne)

PERINA Samozřejmě. Pondělí se v chorukoru řekne ilopagar, úterý ilopager, středa ilopagur, čtvrtek ilopagir, pátek ilopageur, sobota ilopagoor. Jak myslíte, že se řekne neděle? No?

(Hlásí se jediný Kalous)

Tak Kalous!

KALOUS (vstane) Ilopagor. (Usedne)

PERINA Správně, Kalous! Máte jedničku! Že to je velmi lehké?

(Kalous přitaká)

No vidíte! A přitom nebezpečí omylu je zcela zanedbatelné, protože splete-li se například úřednice a místo ilopageur napíše na pozvánku na schůzi ilopager, nikterak tím nezkreslí náplň a poslání schůze. Maximálně se stane to, že se úředníci sejdou místo v pátek už v úterý, a věc, o kterou běží, tím bude dokonce urychlena!

Konec jedenáctého obrazu

DVANÁCTÝ OBRAZ

Sekretariát překladatelského střediska. Marie stojí smutně u svého stolu, jsou tu Baláš se Šubou, oba s příbory. Zaznívá sem vzdálený hluk oslavy, jako v šestém obraze. Marie zavzlyká, Baláš na ni pohlédne.

BALÁŠ Nezlobte se, ale slíbil jsem kolegovi řediteli, že budu pracovat jako beran, a nechci se tomu slibu hned první den zpronevěřit nějakými kompromisy. Co je vedle?

MARIE (vzlykajíc) Kolega Wassermann má narozeniny, tak mu kolegové připíjejí -

BALÁŠ Jožka Wassermann? Slyšíš to, Šubo? Jožka má narozeniny!

(Baláš se Šubou míří k postranním dveřím. Vtom vběhne zadními dveřmi vzrušený Gross s příborem v ruce)

GROSS Kolego náměstku -

BALÁŠ Ano?

GROSS Co to má znamenat?

BALÁŠ Co?

GROSS Už se tady zase vyučuje nějaký umělý jazyk!

BALÁŠ Chorukor.

GROSS Domluvili jsme se přece, že se do úředního styku vrátí naše normální mateřština!

BALÁŠ Nepamatuji se, že bychom se na něčem takovém domluvili -

GROSS Ale vždyť v mém vyrozumění jasně stojí -

BALÁŠ Pokud vím, tak o tom, jaký jazyk teď máme používat, tam nic nestojí. Účtování s ptydepe neznamená, že se zřekneme snahy zavést do úředního styku konečně přesnost a pořádek. To bychom, tak říkajíc, vyhlili s vaničkou i dítě. Nemám pravdu, Šubo?

(Šuba přikývne)

GROSS Já to chápal tak, že -

BALÁŠ Chápalš to špatně. Je vidět, že jsi žil dlouho v izolaci, která tě tragicky poznamenala ztrátou živého kontaktu s realitou. Nechci ti mluvit do ředitelských věcí, ale když vidím, že vyloženě tápeš a že by ses mohl snadno dostat do konfliktu s názorem většiny našich úředníků, musím zasáhnout - to se na mě nezlob!

GROSS A nebylo by tedy jednodušší, abyste vy zůstal dál ředitelem a já vaším náměstkem?

BALÁŠ Tuhle nerozvážnost jsem už jednou udělal a nechci ji opakovat. Dělejme každý, co nám sedí! Já mám určité organizační schopnosti, které můžu výborně uplatnit ve funkci náměstka, ty zas líp uneseš tíhu odpovědnosti, která je spojena s funkcí ředitele. Nehledě k tomu, že lidi potřebují občas pocit změny! (K Šubovi) Ti se tam nějak zakecali! Jdem tam!

(Baláš a Šuba odejdou postranními dveřmi. Zvuk zábavy zesílí, pak se zase ztiší)

MARIE Josefe -

GROSS Copak?

MARIE Ty jsi mi neřekl, že se vrátil pozorovatel -

GROSS No a?

MARIE Všechno slyšel a viděl!

GROSS Co všechno?

MARIE Že ti překládám vyrozumění -

GROSS A co?

MARIE Píchnul to na mě a já dostala okamžitou výpověď, protože jsem přeložila závažný pydepový text bez absolutoria.

GROSS Ptydepe se přece ruší -

MARIE Kolega Baláš mi řekl, že to s tím nesouvisí, zákaz je zákaz, a kde prý máte záruku, že bych neposkytovala neoprávněné překlady i z chorukoru - prý ti slíbil, že bude pracovat jako beran, a nechce se tomu slibu hned první den zpronevěřit nějakými kompromisy -

GROSS Co budeš dělat?

MARIE Nezlob se, že tě tím otravuju, ale ty bys nemohl jeho rozhodnutí zrušit? Nebo se aspoň za mě přimluvit?

(Dlouhá pauza, zábava je hlasitější, pak se opět ztišuje. Gross se náhle obrátí k Marii a začne vážně mluvit)

GROSS Drahá Marie! Žijeme ve zvláštní, komplikované epoše! Jak řekl Hamlet: vymknuta z kloubů, naše doba šílí. Jen uvaž: létáme na Měsíc, ale přitom je pro nás stále těžší doletět ke svému vlastnímu já; ovládáme rozpad atomového jádra, ale rozpadu své osobnosti zabránit neumíme; budujeme

skvělé komunikace mezi kontinenty, a přitom je pro nás stále větším problémem vybudovat komunikaci člověka s člověkem!

(Krátká pauza, Gross se zamyslí, zazní zábava)

Jinými slovy: náš život ztratil jakýsi vyšší úběžník a my se nezadržitelně rozštěpujeme - stále hlouběji odcizení světu, lidem i sobě samým. Jsme jako ten Sisyfós - valíme balvan života na kopec jeho iluzorního smyslu, aby se vzápětí skutálel zpět, do údolí své vlastní absurdity. Nikdy nežil člověk tak vysunut na sám okraj neřešitelného rozporu mezi vůlí své mravní subjektivity a objektivní možností její etické realizace. Manipulován, z fetišizován a zautomatizován ztrácí člověk zážitek vlastní totality: zděšen hledí jako cizinec na sebe sama, bez možnosti nebýt tím, čím není, a být tím, čím je.

(Opět krátká pauza, Gross se zamyslí, zábava zazní hlasitěji, pak se Gross náhle obrátí přímo k Marii a naléhavě pokračuje)

Drahá Marie! Ani nevíš, jak strašně rád bych pro tebe udělal to, o čem mě žádáš! Tím víc mě ovšem děsí, že fakticky pro tebe nemohu udělat takřka nic, protože jsem vlastně totálně odcizen sám sobě: touha ti pomoci se totiž ve mně osudově střetává s odpovědností, kterou na mě - chtějícího zde zachránit poslední úlomky lidství - uvaluje nebezpečí hrozící našemu úřadu permanentně ze strany Baláše a jeho lidí, odpovědností, která je pro mne natolik závazná, že nemohu absolutně riskovat ztrátu pozice, o níž je opřena, jakýmkoliv otevřeným konfliktem s Balášem a jeho lidmi!

(Gross se odmlčí, zábava vedle vrcholí, nesrozumitelný zpěv se promění ve volání)

HLASY (za scénou) Živijó! Živijó! Živijó!

(Volání vyvrcholí všeobecným smíchem, pak se rychle vše uklidňuje - oslava skončila. Postranními dveřmi přicházejí v průběhu Grossovy řeči Mašát, Kunc, Helena, Hana, Baláš, Šuba, Perina, Kalous a tři úředníci, z tajných dvířek vylézá Jirka. Všichni mají příbory, zastavují se v pozadí a čekají na Grosse, aby šli společně na oběd)

GROSS Ostatně nemělo by smysl tuto mou složitou situaci ještě dále komplikovat jakýmkoliv tragizováním tvých perspektiv. Vždyť nakonec - reálně vzato - jsi ještě mladá, život máš před sebou a nic jsi dosud neztratila! Jen uvaž: kolik lidí například může dnes o sobě opravdu odpovědně říct, že má bratra u divadla? Mizivé promile! Kdoví, možná budeš ještě jednou kolegovi Balášovi vděčná za kariéru slavné herečky! Hlavně teď nesmíš ztratit naději, úsměv, lásku k životu a víru v lidi. Rozum do hrsti a hlavu vzhůru! Víím, že je to absurdní, drahá Marie, ale musím teď na oběd. Nazdar!

(Gross odejde do pozadí k ostatním, pauza, všichni se dívají na Marii)

MARIE (tiše) Tak hezky tady se mnou ještě nikdo nepromluvil!

(Všichni zvolna odcházejí - v slavnostním průvodu, připomínajícím pohřeb - zadními dveřmi, v rukou třímají své příbory. Marie si bere tašku, skládá své věci, nasazuje si klobouček, naposled se rozhlédne a pak - dojata - také odchází)

Konec dvanáctého obrazu